

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Mgr. Michaela Fibigerová

Právní regulace družstevních záložen v České republice

Rigorózní práce

Vedoucí rigorózní práce: JUDr. Pavlína Vondráčková

Katedra: Katedra finančního práva a finanční vědy

Datum vypracování práce: Duben 2009

Poděkování

Můj nejvřelejší dík patří JUDr. Pavlíně Vondráčkové, bez jejíž odborné rady a laskavé pomoci by tato práce nemohla nikdy vzniknout.

Poděkovat chci také svému manželovi nejen za pomoc při technickém zpracování práce, ale především za trpělivost a podporu po celou dobu mých studií na Právnické fakultě Univerzity Karlovy.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracovala samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.

Michaela Fibigerová, v.r.

Obsah

Úvod.....	6
1.Pojem družstevní záložna	9
2.Předmět činnosti a funkce družstevní záložny.....	12
3.Prameny právní úpravy družstevních záložen	14
3.1.Novelizace zákona o spořitelních a úvěrních družstvech.....	16
3.1.1.Zákon číslo 100/2000 Sb.....	16
3.1.2.Zákon číslo 406/2001 Sb.....	17
3.1.3.Zákon číslo 12/2002 Sb.....	17
3.1.4.Zákon číslo 257/2004 Sb.....	17
3.1.5.Zákon číslo 280/2004 Sb.....	17
3.1.6.Zákon číslo 377/2005 Sb.....	18
3.1.7.Zákon číslo 413/2005 Sb.....	18
3.1.8.Zákon číslo 56/2006 Sb.	18
3.1.9.Zákon číslo 57/2006 Sb.....	18
3.1.10.Zákon číslo 70/2006 Sb.....	19
3.1.11.Zákon číslo 120/2007 Sb.....	19
3.1.12.Zákon číslo 296/2007 Sb.....	19
3.1.13.Zákon číslo 126/2008 Sb.	19
3.1.14.Zákon číslo 254/2008 Sb.....	19
3.2.Předpisy Evropských společenství.....	20
4.Historie družstevních záložen.....	22
4.1.Důvody vzniku prvních záložen.....	22
4.2.První družstevní záložny u nás.....	23
4.3.Vývoj družstevních záložen do první světové války.....	24
4.4.Československé záložny mezi světovými válkami.....	25
4.5.Československé záložny mezi lety 1938-1989.....	25
4.6.Obnovení sektoru družstevních záložen po roce 1989	26
4.7.Krize družstevních záložen na přelomu tisíciletí.....	28
4.7.1.Nedokonalá právní úprava a její nevyužívání.....	28
4.7.2.Špatné praktické fungování družstevních záložen.....	29
4.7.3.Slabý dozor.....	30
4.7.4.Mediální kampaň.....	31
4.8.Důsledky krize a budoucnost družstevních záložen.....	33
4.8.1.Příklady soudních sporů ve věcech zkrachovalých družstevních záložen.....	34
5.Založení a vznik družstevní záložny.....	36
5.1.Založení družstevní záložny.....	36
5.2.Povolení k činnosti.....	36
5.3.Vznik družstevní záložny.....	38
6.Stanovy družstevní záložny.....	39
7.Vznik, zánik a obsah členství v družstevní záložně.....	40
7.1.Vznik členství.....	40
7.2.Práva a povinnosti členů.....	41
7.3.Členský vklad.....	41
7.4.Pohledávky v rámci družstevní záložny.....	42
7.5.Uhrazovací povinnost člena družstevní záložny.....	42
7.6.Rozdělení zisku.....	43
7.7.Zánik členství.....	43
7.8.Vyřadovací podíl.....	44

8. Řízení družstevní záložny.....	46
8.1. Členská schůze.....	47
8.2. Představenstvo.....	49
8.3. Úvěrová komise.....	51
8.4. Kontrolní komise.....	51
9. Střet zájmů, neslučitelnost funkcí a zákaz konkurence	52
9.1. Střet zájmů.....	52
9.2. Neslučitelnost funkcí.....	52
9.3. Zákaz konkurence.....	53
10. Řídicí a kontrolní systém družstevní záložny.....	54
11. Hospodaření družstevní záložny.....	55
11.1. Řádná účetní závěrka a výroční zpráva o hospodaření.....	55
11.2. Ověření účetní závěrky auditorem.....	55
11.3. Zisk a ztráta družstevní záložny.....	57
11.4. Fondy družstevní záložny.....	57
11.5. Kapitálová přiměřenost	58
11.6. Pravidla angažovanosti a likvidity.....	58
11.7. Zúčtování plateb.....	59
12. Zrušení, zánik, likvidace a přeměna družstevní záložny.....	60
12.1. Zrušení družstevní záložny.....	60
12.2. Likvidace družstevní záložny.....	61
12.3. Přeměna družstevní záložny.....	61
12.4. Zánik družstevní záložny.....	61
13. Družstevní záložny a nakládání s informacemi.....	62
13.1. Uveřejňování informací.....	62
13.2. Povinnost mlčenlivosti z pohledu družstevní záložny.....	63
13.3. Reporting.....	66
14. Dohled nad družstevními záložnami.....	68
14.1. Informační povinnost České národní banky.....	69
14.2. Spolupráce centrálních bank v rámci Evropské unie.....	70
14.3. Povinnost mlčenlivosti.....	71
14.4. Kontrolní činnost České národní banky.....	73
14.5. Přestupky a správní delikty.....	74
14.6. Odnětí povolení.....	74
14.7. Uveřejňování informací.....	75
15. Princip jednotné licence.....	76
16. Pojištění vkladů členů	78
17. Povinnosti družstevních záložení v oblasti boje proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu.....	81
18. Družstevní záložny versus obchodní společnosti.....	84
19. Specifika družstevních záložení oproti jiným formám družstev	85
20. Rozdíl mezi družstevní záložnou a bankou.....	87
21. Družstevní záložny působící v České republice.....	89
22. Úvahy de lege ferenda.....	93
Závěr.....	96
Legal Regulation of Credit Unions in the Czech Republic – resumé (English).....	98
Klíčová slova.....	99
Key words.....	99
Použitá literatura.....	100

Úvod

Téma „Právní regulace družstevních záložen v České republice“ jsem si zvolila, protože se jedná o velice aktuální a značně zajímavou problematiku. Družstevní záložny se v několika posledních letech opět vrací ke své činnosti a získávají nové klienty i vklady.

Jedná se navíc o velice specifickou právní úpravu, která není obvyklá ve všech evropských státech, a i tam, kde družstevní záložny v zahraničí znají, upravují je velice odlišně. To je také jeden z hlavních důvodů, proč je velice nesnadné čerpat ze zahraničních zdrojů.

Postavení družstevních záložen není prakticky v naší odborné literatuře samostatně komplexně zpracováno ani z právního, ani z ekonomického pohledu. Družstevní záložně je většinou věnován prostor pouze jako jisté zvláštnosti - jako specifickému typu družstva (většinou v odborné právní literatuře) nebo jako alternativě k bankám (zejména z ekonomického pohledu). Jedním z cílů této práce je proto samostatně popsat vývoj, základní zásady činnosti a způsob fungování družstevních záložen u nás. Nakonec právě družstevní záložny byly významnými finančními institucemi, které pomáhaly budovat samostatnou československou ekonomiku. Tento fenomén si proto podle mého názoru pozornost zaslouží.

Předkládanou rigorózní práci lze po obsahové stránce rozdělit do několika celků. Úvodní výklady pojednávají o samotném pojmu družstevní záložna a o jejích činnostech, funkci a pramenech právní úpravy, včetně zmínky o vlivu právní úpravy Evropských společenství na české právo a podrobného rozboru novelizací zákona o spořitelních a úvěrních družstvech.

Následuje popis historického vývoje družstevních záložen na našem území. Vznik družstevních záložen se pojí s padesátými lety devatenáctého století, konkrétně se jménem František Cyril Kampelík (odtud jejich lidový název - kampeličky). Zlaté období zažívaly „kampeličky“ především od začátku minulého století až do konce padesátých let (s výjimkou období světových válek). S nástupem komunismu družstevní záložny na více než 40 let z našeho trhu vymizely.

Po revoluci v roce 1989 ihned začaly probíhat diskuze o obnovení sektoru družstevních záložen v nově se transformující tržní ekonomice. Přes řadu nadšených příznivců, kteří dokázali ve formě poslaneckého návrhu družstevní záložny „oživit“

zákonem č. 87/1995 Sb. o spořitelních a úvěrních družstvech nebyla myšlenka znovuoobnovení tradice spořitelních družstev blízká tehdejší vládě. Snad proto nevěnovalo Ministerstvo financí nově vzniklým subjektům prakticky žádnou pozornost téměř do konce devadesátých let. Přesto se po roce 1996 zdálo, že družstevní záložny vzkvétají. Rostly počty členů jednotlivých záložen i výše vkladů v nich.

Po renesanci, kterou družstevní záložny zažívaly od roku 1996, nastal náhlý zvrat. Úpadek záložen měla na svědomí především nedokonalá legislativa, která přinesla problémy do celého finančního sektoru. K založení družstevní záložny stačilo složit půl milionu korun bez prokázání jakékoliv odborné způsobilosti. Spořitelní a úvěrní družstvo tak mohl založit takřka každý. Toho také využila řada lidí, kteří tak mnohdy činili s úmyslem obohatit se na úkor důvěřivých klientů. V likvidaci nebo konkurzu se koncem druhého tisíciletí ocitly téměř dvě třetiny ze sto dvaceti čtyř existujících záložen, šéfové některých z nich skončili na lavici obžalovaných. Odtud tedy pramení nedůvěra české veřejnosti v družstevní záložny. Dnes je tudíž velmi zajímavé sledovat, jakým způsobem se pokouší družstevní záložny znovu získat ztracenou kredibilitu u české veřejnosti.

Na historickou část navazuje celek popisující praktické, běžné fungování družstevní záložny od jejího vzniku až po zánik podle aktuální právní úpravy. Založit družstevní záložnu dnes není tak snadné jako v roce 1996 a její řízení a zajištění praktického každodenního fungování je snad ještě obtížnější. Původní myšlenka jednoduchého fungování svépomocného spolku není dnešní právní úpravě blízká. Bez hlubších právních znalostí se při složitosti právních předpisů fungování družstevní záložny neobejde. Nejenže je třeba zohlednit při postupu podle zákona o spořitelních a úvěrních družstvech také úpravu obchodního zákoníku, je také třeba sledovat a dodržovat řadu vyhlášek a opatření České národní banky. Připočteme-li k tomu ještě dynamický vývoj oboru, konkurenční prostředí a časté novelizace, není zajištění bezproblémového chodu družstevní záložny ničím snadným.

V následujících kapitolách je blíže popsán způsob nakládání družstevních záložen s informacemi a dohled nad družstevními záložnami. Dále je pojednáno o principu jednotné licence, pojištění vkladů členů družstevních záložen a o povinnostech, které mají družstevní záložny ve vztahu k boji proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorizmu. V závěru práce lze nalézt zamyšlení nad shodami a rozdíly v právní úpravě družstevních záložen a jiných typů družstev, bank a obchodních společností. V neposlední řadě je připojen přehled družstevních záložen, které v současné

době působí v České republice a úvahy o možném budoucím vývoji družstevních záložen a jejich právní úpravy u nás.

Předkládaná práce se zcela záměrně blíže nevěnuje problematice holdingových struktur, ovládajících osob a konsolidačních celků, neboť se jedná o poměrně složitou záležitost s přesahem do mnoha oblastí, zejména obchodního práva a práva společností obecně. Toto téma by jistě stačilo i na samostatnou knihu. Cílem této práce je však popsat družstevní záložny tak, jak tyto v původní podobě samostatné, drobné, svépomocné jednotky mohou fungovat v současných podmínkách. Hlavní myšlenkou je spořitelní a úvěrní družstva představit ne jako součásti koncernů, ale jako svébytné jednotky.

Pojmy „záložna“, „družstevní záložna“, „úvěrní družstvo“, „spořitelní družstvo“ a „spořitelní a úvěrní družstvo“ jsou v textu užívány promiscue. Slovu „kampelička“ se tato práce mimo případy, kdy je používáno v historickém kontextu, cíleně vyhýbá, neboť po roce 1996, kdy byly do českého právního řádu družstevní záložny znovu zavedeny, a zejména pak koncem devadesátých let dvacátého století v době vrcholící krize v sektoru, bylo slova „kampelička“ užíváno spíše v pejorativním významu, na rozdíl od doby předválečné a meziválečné. Mimoto, pojem „kampelička“ není vhodným označením pro současné družstevní záložny, které jsou myšlenkám, úpravě i způsobu fungování „kampeliček“ skutečně velice vzdálené.

1. Pojem družstevní záložna

Finanční instituce mají různou velikost i podobu. Generálně je možné je rozdělit do dvou hlavních kategorií:

1. společnosti přijímající vklady
2. ostatní finanční instituce

Společnostmi přijímajícími vklady se rozumí zejména banky, záložny a podobně. Za ostatní finanční instituce lze považovat pojišťovny, penzijní fondy, investiční fondy a jiné.

Rozdíl mezi nimi spočívá v tom, že společnost přijímající vklady je obecně subjekt s velkými příjmy i výdaji, v níž jsou vklady přenechány k volnému užívání. V kategorii ostatních finančních institucí panují velké rozdíly mezi vklady a výdaji.

Otázkou zůstává nakolik finanční instituce regulovat.

V případě krachu společnosti přijímající vklady lze očekávat daleko horší následky pro vkladatele (nejsou schopni platit účty, přijdou o úspory), což má následně vliv na celou ekonomiku. Nakonec, pro příklad nemusíme chodit daleko, stačí se při současné finanční krizi rozhlédnout kolem sebe. Krach ostatních finančních institucí zdaleka nemá tak citelné důsledky v celé ekonomice. Ačkoliv ztráta může být pro jednotlivé klienty velice citelná, většinou jde o ztrátu určitého „nadstandardu.“

Tento rozdíl mezi výše zmíněnými kategoriemi je jedním z argumentů, který odůvodňuje fakt, že společnosti přijímající vklady jsou regulovány přísněji a sledovány více, než ostatní finanční instituce. Družstevní záložny jako finanční instituce přijímající vklady jednoznačně spadají do první z uvedených kategorií, podmínky pro jejich fungování mají být proto nastavovány velice obezřetně.

Podle ustanovení § 1 odst. 2 zákona č. 87/1995 Sb. o spořitelních a úvěrních družstvech je družstevní záložnou družstvo, které pro podporu hospodaření svých členů provozuje finanční činnosti, jimiž se rozumí zejména přijímání vkladů a poskytování úvěrů, ručení a peněžních služeb v různých formách. Mimoto poskytuje další služby pro uspokojování potřeb svých členů. Záložna smí vykonávat pouze činnosti stanovené zákonem a to v rozsahu uvedeném v povolení působit jako družstevní záložna.

Družstevní záložna je tedy svou formou družstvo ve smyslu § 221 odst. 1 obchodního zákoníku, který družstvo definuje jako společenství neuzavřeného počtu

osob, založené za účelem podnikání nebo zajišťování hospodářských, sociálních anebo jiných potřeb družstva. Družstevní záložny přitom ze své povahy provozují zejména finanční činnost.

Pro všechna družstva jsou společné základní principy, které družstva odlišují od ostatních právních forem podnikání. Tyto principy tedy v zásadě platí i pro družstevní záložny. Jsou jimi například zásada samosprávy (členové si své věci spravují sami), zásada svépomoci (spojení všech sil členů k podpoře hospodářských zájmů družstva), družstevní demokracie (jeden člen má jeden hlas – od této zásady se dnešní družstevní záložny mohou ve svých stanovách odklonit) či vzájemná podpora (primárním cílem není dosáhnout zisku pro družstvo jako takové, ale pro jeho členy).

Pojem družstvo se zrodil v první polovině devatenáctého století. Teoreticky vycházela idea družstevnictví z myšlenek utopického socialismu Roberta Owena a Charlese Fouriera. Roku 1844 vzniklo ve Velké Británii pod názvem „Rochdalské družstvo poctivých průkopníků“ první družstvo na světě. Principy svépomoci a vzájemné spolupráce drobných živnostníků se staly základními zásadami družstevnictví po celém světě. Za vůbec první družstvo na našem území bývá označován Potravní a úsporný spolek v Praze, který vznikl roku 1847.

Družstevní záložny vznikly nedlouho poté a řídily se podobnými zásadami, jako ostatní družstva. O jejich vývoji bude blíže pojednáno níže.

Družstevní záložny jsou vybudovány na členském principu. Jejich členy mohou de lege lata být osoby fyzické i právnické. Záložny musí mít nejméně třicet členů. Jejich základní kapitál činí nejméně 500 000 Kč a jejich zapisovaný základní kapitál musí být nejméně 35 000 000 Kč.

Družstevní záložny patří mezi nejrozšířenější druh družstev ve světě. U nás se začala spořitelní a úvěrní družstva rozvíjet v polovině devatenáctého století. Po roce 1948 byla postupně omezována a v roce 1952 zlikvidována zestátněním (převedením do Státní spořitelny).

Po obnovení možnosti je zakládat v roce 1996 jim nebyl jejich dříve zestátněný majetek vrácen. Přesto se začaly čile rozvíjet.

Družstevní záložny je možno charakterizovat několika znaky. Především jsou typicky svépomocnými družstvy. Jejich členská základna má zpravidla mít společný znak v tom, že členové pocházejí (působí nebo bydlí) v jednom místě nebo mají společného

zaměstnavatele anebo patří k určité profesi (tento znak však u našich velkých záložen často chybí). Členové záložny pracují v jejích orgánech mnohdy bez nároku na odměnu za tuto dobrovolnou práci. To snižuje jejich náklady. Své služby poskytují družstevní záložny pouze členům.

Ze současného vývoje v České republice se zdá, že družstevní záložny se postupně odklánějí od výše naznačených principů a stále více se stávají „malými bankami.“ Přesto však můžeme zaznamenat i tendence k chápání družstevní záložny jako „rodinné“ či „komunitní“ instituce, která má ke svým klientům téměř „osobní“ vztah (na rozdíl zejména od bank, které jsou obecně chápány jako nadnárodní společnosti se značným byrokratickým aparátem).

Družstevní záložna je právnickou osobou ve smyslu občanského zákoníku. Družstevní záložna není bankou podle zákona o bankách a její činnost se nepovažuje za provozování živnosti (proto se na ni nevztahuje živnostenský zákon). Družstevní záložna je podnikatelem a obligatorně je zapisována do obchodního rejstříku.

Obchodní firma družstevní záložny musí obsahovat označení „spořitelní a úvěrní družstvo“ nebo „družstevní záložna“ nebo „spořitelní družstvo“ nebo „úvěrní družstvo“. Taková označení je oprávněna používat pouze právnická osoba založená podle zákona o spořitelních a úvěrních družstvech.

2. Předmět činnosti a funkce družstevní záložny

„Autentická úvěrní a úsporní družstva jsou svépomocným, vzájemně podpůrným sdružením. Jeho cílovým užitekem je úvěr, poskytovaný členům k podpoře jejich jiné hospodářské činnosti. Tato družstva tvoří vzájemné sítě, a mohou být zapojena do systému dalších družstev a drobných podniků pro kooperaci činností, které jsou úvěrem podporovány. Celý systém bývá zastřešen a stabilizován bankou s bankovní licencí, případně svazem, nebo obojím. Sama úvěrní družstva (kasy) nemají bankovní charakter, ani charakter běžné úvěrové instituce.“¹

Dnešní družstevní záložny jsou oprávněny na základě povolení a v jeho rozsahu vykonávat tyto hlavní činnosti: přijímání vkladů od členů, poskytování úvěrů členům, finanční leasing pro členy, platební styk, zúčtování, vydávání a správa platebních prostředků pro členy, poskytování záruk ve formě ručení nebo bankovní záruky za členy, otvírání akreditivů pro členy, obstarání inkasa pro členy, nákup a prodej cizí měny pro členy a pronájem bezpečnostních schránek členům.

Výlučně za účelem zajištění hlavních činností je družstevní záložna oprávněna ukládat vklady v družstevních záložnách a bankách a u poboček zahraničních bank, přijímat úvěry od družstevních záložen a bank, nabývat majetek a disponovat s ním, obchodovat na vlastní účet s devizami a nástroji směnných kurzů a úrokových sazeb za účelem zajištění rizik vyplývajících z hlavních činností a obchodovat na vlastní účet s registrovanými cennými papíry.

Družstevní záložna je povinna při svém podnikání postupovat obezřetně a s náležitou péčí, zejména podnikat způsobem, který neohrožuje návratnost vkladů jejích členů a její bezpečnost a stabilitu.

Družstevní záložna nesmí uzavírat smlouvy za nápadně nevýhodných podmínek, zejména takové, které zavazují záložnu k hospodářsky neodůvodněnému plnění nebo plnění nápadně neodpovídajícímu poskytované protihodnotě. Porušení této podmínky zakládá neplatnost smlouvy. Ručení družstevní záložny není omezeno, záložna tedy ze zákona odpovídá za porušení závazků celým svým majetkem.

Družstevní záložna není oprávněna nabývat přímý nebo nepřímý podíl na základním kapitálu jiné právnické osoby. Nesmí se stát členem, společníkem nebo

---

¹ Hunčová, M.: Družstva a jejich role v tržní ekonomice, Univerzita J. E. Purkyně, Ústí nad Labem, 2006, str. 112

akcionářem žádné právnické osoby a nemůže ani žádným jiným způsobem nabývat vliv na řízení jiné právnické osoby.

Ačkoli primárním cílem družstevní záložny je uspokojování potřeb jejích členů, i družstevní záložna by měla dosahovat při svém hospodaření zisku. Hlavními výnosovými a nákladovými položkami družstevní záložny jsou úroky.

3. Prameny právní úpravy družstevních záložen

Zvláštním předpisem pro družstevní záložny je zákon č. 87/1995 Sb. o spořitelních a úvěrních družstvech a některých opatřeních s tím souvisejících a o doplnění zákona České národní rady č. 586/1992 Sb. o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů o družstevních záložnách. Dále bude na tento předpis odkazováno jako na „zákon o spořitelních a úvěrních družstvech“ nebo též „zákon o družstevních záložnách.“

Zákon o spořitelních a úvěrních družstvech byl schválen dne 20. dubna 1995, v platnost vstoupil 29. května 1995 a jeho účinnost nastala 1. ledna 1996. Předpis byl uveřejněn v čísle 18/1995 Sbírký zákonů na straně 984.

Ve vztahu k zákonu o družstevních záložnách je zákon č. 513/1991 Sb. obchodní zákoník, v platném znění (dále jen „obchodní zákoník“), předpisem subsidiárním. To znamená, že se záložny řídí ustanoveními obchodního zákoníku tehdy, když zákon o družstevních záložnách neobsahuje úpravu určitého vztahu. Obchodní zákoník je tedy obecným předpisem (*lex generalis*) ke zvláštnímu zákonu o spořitelních a úvěrních družstvech (*lex specialis*).

Z hlediska této práce je nejvýznamnější druhá část obchodního zákoníku, zejména hlava II, která upravuje družstva. Vzhledem k pouze obecné a někdy jen velmi rámcové úpravě právního režimu družstva si obchodní zákoník pomáhá tím, že zavádí podpůrnou působnost obecných ustanovení o obchodních společnostech (část druhá, hlava I). Podle ustanovení § 260 obchodního zákoníku se na družstvo (tedy i na družstevní záložnu) tato ustanovení použijí přiměřeně, nestanoví-li se v hlavě pojednávající přímo o družstvech něco jiného. Na družstevní záložny se ovšem vztahuje celý obchodní zákoník, tedy například i jeho obecná ustanovení či části týkající se smluv. Bude-li tedy družstevní záložna uzavírat například smlouvu o vkladovém účtu², bude tak činit v režimu obchodního zákoníku.

K zákonu o spořitelních a úvěrních družstvech je díky odkazu v obchodním zákoníku subsidiárním předpisem také zákon č. 40/1964 Sb. občanský zákoník, v platném znění (dále jen „občanský zákoník“). Ten se použije zejména pro zcela obecné záležitosti, jako například rozlišení fyzických a právnických osob nebo počítání

---

2 Blíže k tomu Usnesení Nejvyššího soudu č. 33 Odo 1429/2005

některých lhůt.

Družstevní záložna není bankou ve smyslu zákona č. 21/1992 Sb. o bankách, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o bankách“). Přestože zákon o bankách se jako celek na družstevní záložny nevztahuje, některá jeho ustanovení jsou doslovně shodná se zněním zákona o spořitelních a úvěrních družstvech. Na základě ustanovení § 14 zákona o družstevních záložnách se pro pojištění vkladů v družstevní záložně použijí ustanovení části třinácté zákona o bankách (blíže k tomu kapitola Pojištění vkladů členů).

Činnost záložny se nepovažuje za provozování živnosti ve smyslu zákona č. 455/1991 Sb. o živnostenském podnikání (dále jen „živnostenský zákon“), což vylučuje z použití živnostenský zákon a předpisy související.

Podle zákona č. 6/1993 Sb. o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o České národní bance“ nebo též „zákon o ČNB“) a zákona o spořitelních a úvěrních družstvech je dozorem nad družstevními záložnami pověřena Česká národní banka (dále též jen „ČNB“).

Na fungování družstevních záložen mají rovněž značný vliv prováděcí předpisy, zejména vyhlášky, které provádějí zákony (především zákon o družstevních záložnách). Vydává je vláda nebo orgán k tomu zákonem zmocněný (obvykle Česká národní banka). Sekundární legislativu tvoří většinou ČNB, zatímco Ministerstvo financí připravuje primární legislativu. Oba orgány v tomto směru poji vzájemná odborná spolupráce.

Vyhlášky jsou obecné, tedy vztahují se obvykle i na jiné subjekty podnikající v dané oblasti, například banky. Jsou vyhlášovány ve Sbírce zákonů ČR. Jde například o vyhlášku č. 123/2007 Sb. o pravidlech obezřetného podnikání bank, spořitelních a úvěrních družstev a obchodníků s cennými papíry, v platném znění.

Jinou formou prováděcích předpisů jsou opatření České národní banky. Obvykle jsou určena přímo pro spořitelní a úvěrní družstva. Většinou řeší konkrétní otázku nebo problém, případně stanoví postup nebo vykládají některé ustanovení předpisů, například Opatření České národní banky číslo 3/2007 o předkládání výkazů spořitelními a úvěrními družstvy České národní bance, v platném znění. Opatření České národní banky jsou vyhlášována ve Věstníku ČNB.

3.1. Novelizace zákona o spořitelních a úvěrních družstvech

Zákon o spořitelních a úvěrních družstvech byl do konce roku 2008 novelizován celkem čtrnáctkrát. Některé novelizace znamenaly významný zásah do organizace a způsobu fungování družstevních záložen, některé byly jen formálními, legislativně-technickými změnami. Některé se zaměřily přímo na družstevní záložny a jejich fungování, jiné měnily zákon o družstevních záložnách pouze v souvislosti se změnou jiných předpisů. V neposlední řadě došlo také k harmonizaci právní úpravy České republiky s právem Evropských společenství. Níže jsou uvedeny jednotlivé novely zákona o družstevních záložnách společně se stručným nástinem toho, jaký byl jejich obsah a význam pro družstevní záložny.

V roce 2006 vyšlo pod číslem 296/2006 Sb. úplné znění zákona o spořitelních a úvěrních družstvech, které je však vzhledem k následujícím novelizacím již poněkud zastaralé.

3.1.1. Zákon číslo 100/2000 Sb.

Tento zákon byl první novelou zákona o družstevních záložnách vůbec. Reagoval na krizi sektoru družstevních záložen, proto také zavedl některá zpřísnění ve fungování družstevních záložen. Předně tato novela zavedla nutnost získání povolení k činnosti (dříve stačila jen registrace), povolení uděloval tehdejší dozorový orgán - Úřad pro dohled nad družstevními záložnami (dále též jen „Úřad“).

Dále došlo k povinnému zvýšení základního kapitálu ze 100 000 na 500 000 Kč. Stávající záložny musely kapitál zvýšit do tří měsíců od účinnosti novely.

Byla uzákoněna obecná povinnost seznámit uchazeče o členství se všemi skutečnostmi, které se členstvím v družstevní záložně souvisí. Do zákona byla vložena některá nová ustanovení o orgánech družstevní záložny. Například byl zaveden předchozí souhlas Úřadu pro dohled nad družstevními záložnami v případě, že chce členská schůze družstevní záložny snížit stanovami určený členský vklad nebo uhrazovací povinnost člena spořitelního družstva.

Členem voleného orgánu družstevní záložny nově smí být pouze bezúhonná a odborně způsobilá osoba. Stanovy mohou tuto podmínku rozšířit i na jiné funkce. Členové volených orgánů družstevní záložny jsou také od této novelizace povinni neprodleně a úplně informovat Úřad (dnes ČNB) o všech skutečnostech, které by mohly

mít za následek ohrožení hospodaření družstevní záložny.

Roční účetní závěrka družstevní záložny musí být ověřena auditorem. Přísněji byla upravena i ustanovení týkající se porušení povinností družstevní záložnou a došlo ke zpřísnění sankcí. Přibyla také řada nových ustanovení o nucené správě.

Družstevní záložny byly povinny ukončit své majetkové účasti v právnických osobách do osmnácti měsíců od nabytí účinnosti zákona č. 100/2000 Sb.

3.1.2. Zákon číslo 406/2001 Sb.

Zákon č. 406/2001 Sb. znamenal upřesnění některých postupů při konkurzu a při vyplácení náhrad za pojištěné vklady z Fondu pojištění družstevních záložen.

3.1.3. Zákon číslo 12/2002 Sb.

V této novele došlo k upřesnění informačních povinností družstevní záložny, které bylo odňato povolení k činnosti, vůči Fondu družstevních záložen a stanovení sankcí za porušování těchto povinností.

3.1.4. Zákon číslo 257/2004 Sb.

Tato novelizace znamenala pro družstevní záložny pouze nahrazení výrazu „obligace“ slovem „dluhopisy“ v souvislosti s přijetím zákona o podnikání na kapitálovém trhu, zákona o kolektivním investování a zákona o dluhopisech.

3.1.5. Zákon číslo 280/2004 Sb.

Tato novela zákona o družstevních záložnách zajistila kompatibilitu české právní úpravy s právem Evropských společenství. Naše právní úprava družstevních záložen se stala plně slučitelnou s právem ES. Před novelizací zákona o spořitelních a úvěrních družstvech zákonem č. 280/2004 Sb. neznalo české spořitelní a úvěrní družstevnictví princip jednotné licence. Regulace tak klíčových oblastí jako struktura kapitálu, rozsah pojištění vkladů nebo podmínky nabývání a zvyšování kvalifikované účasti na družstevní záložně byly neslučitelné s právem Evropských společenství.

Uvedenou novelizací byly zavedeny pojmy „kvalifikovaná účast osoby na družstevní záložně,“ „základní kapitál“ (ten nově musí činit 35 000 000 Kč) a „zapisovaný základní kapitál“ (ten činí 500 000 Kč). Lhůta pro stávající záložny k navýšení základního kapitálu byla stanovena na šest měsíců.

Byla zavedena možnost členství právnických osob v družstevní záložně (dříve mohly být členy jen osoby fyzické) a nově byla spořitelním a úvěrním družstvům zavedena povinnost zabezpečit identifikaci vkladatele.

Výraz „činnost,“ doposud v zákoně o družstevních záložnách používaný, byl nahrazen slovem „podnikání.“ To, spolu se zvýšením základního kapitálu a nutností jeho splacení před podáním žádosti o zápis do obchodního rejstříku, odklonilo družstevní záložny od koncepce svépomocných ústavů blíže k bankám.

Došlo i k upřesnění podmínek pro udělení povolení a zavedení povinnosti mlčenlivosti dohledového orgánu. Rovněž byly zpřísněny sankce za porušení podmínek stanovených zákonem o spořitelních a úvěrních družstvech.

3.1.6. Zákon číslo 377/2005 Sb.

Zákonem č. 377/2005 Sb. byly definovány některé nové pojmy, zejména „úzké propojení.“ Přibyla ustanovení o udělení povolení družstevní záložně ve skupině a do zákona o spořitelních a úvěrních družstvech byla přejata některá ustanovení zákona o bankách, zejména ta, která se týkala zavedení družstevních záložen do informační databáze podle zákona o bankách.

Nové bylo i ustanovení o spolupráci Úřadu pro dohled nad družstevními záložnami s dohledovými orgány jiných členských států EU.

3.1.7. Zákon číslo 413/2005 Sb.

Tento předpis byl změnou přijatou v souvislosti s přijetím zákona o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti a umožnil dohledovému orgánu předávat informace o záložnách Národnímu bezpečnostnímu úřadu nebo Zpravodajské službě ministerstva vnitra.

3.1.8. Zákon číslo 56/2006 Sb.

Tento zákon je dalším ze série spíše technických změn, tentokrát přijatých v souvislosti s ustanoveními občanského zákoníku o uzavírání smluv o finančních službách uzavíraných na dálku.

3.1.9. Zákon číslo 57/2006 Sb.

Změna zákona o spořitelních a úvěrních družstvech v souvislosti se sjednocením dohledu nad finančním trhem znamenala zásah zejména do ustanovení týkajících se dohledu nad družstevními záložnami. Veškeré pravomoci zanikajícího Úřadu pro dohled

nad družstevními záložnami převzala k 1. 4. 2006 Česká národní banka.

3.1.10. Zákon číslo 70/2006 Sb.

Změna provedená v souvislosti s přijetím zákona o provádění mezinárodních sankcí nově stanovila družstevní záložně povinnosti v oblasti provádění mezinárodních sankcí za účelem udržování mezinárodního míru a bezpečnosti, ochrany základních lidských práv a boje proti terorismu.

3.1.11. Zákon číslo 120/2007 Sb.

Tato novela patří k implementačním předpisům. Stanovila kapitálové požadavky na spořitelní a úvěrní družstva. Implementovala mimo jiné Směrnici Evropského parlamentu a Rady 94/19/ES o systémech pojištění vkladů, Směrnici Evropského parlamentu a Rady 2001/24/ES o reorganizaci a likvidaci úvěrových institucí, Směrnici Evropského parlamentu a Rady 2006/48/ES o přístupu k činnosti úvěrových institucí a o jejím výkonu a Směrnici Evropského parlamentu a Rady 2006/49/ES o kapitálové přiměřenosti investičních podniků a úvěrových institucí.

3.1.12. Zákon číslo 296/2007 Sb.

Tato novelizace upravila zákon o družstevních záložnách v souvislosti s přijetím zákona č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon).

3.1.13. Zákon číslo 126/2008 Sb.

Změna zákona o spořitelních a úvěrních družstvech zákonem č. 126/2008 Sb. byla provedena v souvislosti s přijetím zákona o přeměnách obchodních společností a družstev. Kromě jiného je družstevní záložna nově povinna vyžádat si předchozí souhlas České národní banky k uzavření smlouvy, na jejímž základě dochází k jakékoliv dispozici s podnikem nebo jeho částí.

3.1.14. Zákon číslo 254/2008 Sb.

Změny provedené v souvislosti s přijetím zákona o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu byly provedeny zatím poslední novelizací zákona o spořitelních a úvěrních družstvech, která má číslo 254/2008 Sb.

3.2. Předpisy Evropských společenství

Přistoupením k Evropské unii vznikla České republice jako členskému státu řada práv a povinností, mezi jinými zejména povinnost implementovat do právního řádu předpisy Evropských společenství.

Družstevní záložny jsou úvěrovými institucemi, vztahuje se na ně tedy řada směrnic. Právní úprava družstevních záložen je po sérii novelizací již plně harmonizována s právními předpisy Evropských společenství.

Směrnice, které mají pro družstevní záložny klíčový význam jsou zejména tyto:

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 94/19/ES o systémech pojištění vkladů,

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 95/26/ES, kterou se mění směrnice 77/780/EHS a 89/646/EHS o úvěrových institucích, směrnice 73/239/EHS a 92/49/EHS o jiném než životním pojištění, směrnice 79/267/EHS a 92/96/EHS o životním pojištění, směrnice 93/22/EHS o investičních podnicích a směrnice 85/611/EHS o subjektech kolektivního investování do převoditelných cenných papírů (SKIPCP),

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/12/ES o přístupu k činnosti úvěrových institucí a o jejím výkonu ve znění Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/28/ES (konsolidovaná bankovní směrnice),

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/24/ES o reorganizaci a likvidaci úvěrových institucí,

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/34/ES o přijetí cenných papírů ke kótování na burze cenných papírů a o informacích, které k nim mají být zveřejněny,

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/47/ES o dohodách o finančním zajištění,

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/87/ES o doplňkovém dozoru nad úvěrovými institucemi, pojišťovny a investičními podniky ve finančním konglomerátu a o změně směrnice Rady 73/239/EHS, 79/267/EHS, 92/49/EHS, 92/96/EHS, 93/6/EHS a 93/22/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 98/78/ES a 2000/12/ES,

Směrnice Rady 2004/76/ES, kterou se mění směrnice 2003/49/ES, pokud jde o možnost některých členských států uplatňovat přechodné období pro zavedení společného systému zdanění úroků a licenčních poplatků mezi přidruženými společnostmi z různých členských států,

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/48/ES o přístupu k činnosti

úvěrových institucí a o jejím výkonu (přepracované znění),

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/49/ES o kapitálové přiměřenosti investičních podniků a úvěrových institucí.

4. Historie družstevních záložen

4.1. *Důvody vzniku prvních záložen*

V polovině devatenáctého století se na území Rakousko-Uherska začaly vyvíjet družstevní záložny. Jejich vznik byl úzce spjat s průmyslovou revolucí a potřebou spojování kapitálu. K podnikání již nestačil kapitál jednotlivce, sdružování podnikatelů se proto stalo ekonomickou nutností.

Nedostatek kapitálu a faktická neexistence českých bank, které by byly schopny poskytnout úvěr pro malé a střední podnikání se staly tíživým problémem doby zejména pro české živnostníky, rolníky a zemědělce. Družstevní podnikání bylo založeno na dobrovolné spolupráci, svépomoci a solidaritě. Sloužilo v době svého vzniku jako „záchranná síť“ pro sociálně nejslabší vrstvy společnosti.

Nové formy výroby v ekonomice českých zemí a nástup kapitalistického podnikání v podmínkách volného obchodu se zrodily v historické etapě, kdy chyběla koncentrace finančních prostředků v českém prostředí v důsledku předchozího vývoje a scházely ekonomicky silné společenské vrstvy. Tyto skutečnosti vedly k situaci, ve které se role drobných peněžních ústavů nejrůznějšího typu stala nezastupitelnou. Vzory nacházely vznikající spolky zejména v sousedním Německu (Reiffeisen, Schulz-Delitsch). Z Německa i Rakouska se v této době šířily do Čech myšlenky společného spoření a vzájemného úvěrování a zakládala se řada spolků, společenstev a družstev.

Řada českých myslitelů a obrozenců obhajovala a vítala vznik různých záložen a jiných peněžních ústavů na českém území. Mezi ně patřil i František Šimáček (1834-1885). Ten stavěl zejména na myšlence, že pouze ekonomicky silný a vyspělý národ se může stát úspěšným v kulturní i politické oblasti. Prostředkem k povznesení má být pilná práce, lepší vzdělání a zapojení vyššího provozního kapitálu. Realizaci této ideje má napomoci vzájemné sdružování. Principy poznal v Německu – vycházel z modelu Schulz-Delitsch. Poukazoval na potíže řemeslníků a jiných drobných výrobců při získání úvěru. Důvodem problémů byl jejich nevelký majetek a tedy malá záruka vratnosti půjčky. Východisko viděl František Šimáček ve sdružování do spolků, které by díky kolektivnímu ručení svých členů snadněji získávaly úvěr. Jeho velkou zásluhou byla také propagace myšlenky družstevní záložny pomocí časopisu nazvaného „Posel z Prahy.“ Tento časopis od roku 1857 poutavou a pro čtenáře srozumitelnou formou seznamoval širokou veřejnost se smyslem záložen a způsobem jejich fungování.

Bezpochyby nejznámějším propagátorem družstevních záložen za Rakouska-Uherska byl František Cyril Kampelík (1805-1880). Jednou z nejslavnějších je jeho myšlenka, že velký kapitál lze shromáždit i z malých prostředků. Jeho heslo „co jednomu nemožno, všem dohromady snadno“ se stalo mottem nejednoho družstva té doby. Z jeho příjmení je také odvozen lidový název pro spořitelni a úvěrní družstva – kampeličky.

Myšlenky a vize českých národohospodářů padly na úrodnou půdu. V březnu 1858 byla založena první česká svépomocná záložna ve Vlašimi. Několik zdejších občanů se sdružilo, aby si společnými silami opatřili peníze na své podnikání. Jením z prvních českých peněžních spolků se stal v hlavním městě Pražský úvěrní a spořitelní spolek. Brzy následoval vznik mnoha dalších záložen.

4.2. První družstevní záložny u nás

Prvá úvěrní a úsporní družstva v Čechách a na Moravě vznikla ve dvou formách:

1. městské družstevní záložny (někdy i zemědělské), typu Schulz-Delitsch,
2. zemědělská úvěrní družstva typu Raiffeisen, v Čechách zvaná kampeličky (tato družstva dodnes fungují v Rakousku v systému s dalšími družstvy, zastřešena systémem zemských bank a ústřední bankou).

Městské družstevní záložny byly založeny na nerovných vkladech a hlas každého člena měl právě takovou váhu, jaká byla výše jeho vkladu. Ručení jednotlivých členů za závazky družstva bylo omezené výší jejich vkladu. Členy takových záložen byli řemeslníci, živnostníci, drobní a střední podnikatelé. Práci pro záložnu vykonávali především profesionální zaměstnanci, družstevní záložny tedy zaměstnávaly i nečleny. Nečlenům byly také poskytovány úvěry a byly od nich přijímány vklady.

Zemědělská úvěrní družstva (kampeličky) naproti tomu působila na venkově. Každý člen měl obvykle jeden hlas. Členové neomezeně ručili za závazky družstva celým svým majetkem. Členy kampeliček bývali většinou drobní zemědělci a venkovští řemeslníci. Práce pro záložnu vykonávali členové družstva dobrovolně (jen pokladník s příspěvkem) – tak se šetřily náklady. Převažovaly provozní úvěry – do čtyř let splatnosti. Způsobem fungování jsou kampeličky blízké zásadám rochdalského družstva (1 člen = 1 hlas, rovné majetkové vklady, zisk není rozdělován, vklady jsou nízké, ručení není omezené).

Oba typy družstev měly své charakteristické znaky kterými se od sebe lišily, měly

ale mnoho společného. Zemědělská úvěrní družstva i městské družstevní záložny u nás vyrostly na základě občanské svépomoci. Byly samosprávné a opíraly se pouze o peněžní prostředky vlastních členů. Časem se staly partnerem velkých bankovních domů. Družstevní záložny a úvěrní družstva významně napomohly rozvoji českého zemědělství a řemesel. Působnost tehdejší záložny byla určena zhruba okresem.

4.3. Vývoj družstevních záložen do první světové války

Ve druhé polovině šedesátých let devatenáctého století nastalo období hospodářského rozmachu a s ním i éra zakládání družstev. Pro podnikatelská družstva však neexistovala do roku 1873 vhodná právní forma. Akciová společnost neumožňovala volný vstup nových členů, veřejná obchodní společnost byla svojí úpravou ve Všeobecném občanském zákoníku určena pro malý počet členů. Každého nového člena bylo nutné zapsat do obchodního rejstříku jako dalšího společníka. K obchodním úkonům přesahujícím běžné obchodování bylo zapotřebí souhlasu všech společníků a tak dále. Teoreticky popsal možné právní formy a jejich dopady na reálné fungování družstev vynikající český právník Antonín Randa (1834-1914), a to zejména ve svém díle *Soukromé obchodní právo rakouské*.

Až do roku 1873 byly záložny zakládány jako spolky s neomezeným ručením podle zákona o spolcích č. 253/1852 ř.z. Podle tohoto předpisu potřebovala družstva ke svému založení zvláštní povolení státní správy a podléhala státnímu dozoru i co se týkalo hospodaření a činnosti. Vystávaly i další právní problémy, například nebyl zcela jasný charakter ve vztahu k věřitelům, postavení v konkurzu a podobně. Po vydání nového předpisu mohly být záložny zakládány v právní formě družstev (společenstev) s možností ručení omezeného i neomezeného. Společenstevní (družstevní) zákon č. 70/1873 ř.z. Upravil shodně základní náležitosti družstevní svépomoci ve všech oblastech, tedy i v peněžnictví. Tento zákon byl základem družstevního práva. Na našem území platil s novelami pro zemědělská družstva do roku 1949 a pro ostatní družstva do roku 1954. V Rakousku po několika zásadních novelách v podstatě platí dodnes.

Jak již bylo výše zmíněno, zejména v šedesátých letech devatenáctého století docházelo k zakládání velkého počtu záložen a zvyšování jejich kapitálu. Jak pokračoval celkový rozvoj, záložny se postupně začaly sdružovat a posléze stály u zrodu prvních českých bank. V sedmdesátých a osmdesátých letech (tedy v období rakouského

neoabsolutismu) nastala krize a řada záložen zanikla. Přesto družstevní záložny vytvořily silnou organizaci záložen, která se stala významnou složkou národního hospodářství. Zákon č. 133/1903 ř.z. zavedl povinné pravidelné kontroly hospodaření družstev, čímž došlo k dalšímu posílení postavení družstevních svazů a jejich autority. Po překonání krize sedmdesátých a osmdesátých let pokračoval rozvoj záložen až do vypuknutí první světové války.

4.4. Československé záložny mezi světovými válkami

V roce 1918 skončila první světová válka a vzniklo samostatné Československo. Záložny hrály v ekonomice nově vzniklé republiky významnou úlohu. Spořitelní a úvěrní družstva prošla érou dalšího rozvoje, kdy poskytovala dostupné úvěry a podporovala celou ekonomiku.

Nutno dodat, že docházelo i zde, stejně jako v jiných oblastech života První Československé republiky ke tříštění podle sfér vlivu. Jednak se záložny dělily podle příslušnosti k politickým stranám. Strana agrární, později strana lidová, měla značný vliv zejména na Moravě a na Slovensku, v případě dělnických úvěrních družstev šlo zejména o vliv sociální demokracie. Dále pak docházelo k dělení podle národností. Tak kromě záložen českých a slovenských existovala úvěrní družstva německá, polská a rusínská. Také se stále rozeznávala úvěrní družstva městská a venkovská, dále družstva zemědělská, živnostenská a dělnická. Přitom každá kategorie měla svá specifika. Často je těžko říci, zda toto roztržení bylo ku prospěchu či ke škodě věci. Rozhodně však platí, že družstevní záložny všech typů často přispívaly podle svých sil k osvětě, kultuře i zvelebování obcí.

4.5. Československé záložny mezi lety 1938-1989

Druhá světová válka opět znamenala ztížení podmínek pro fungování družstevních záložen. Záložny byly podřízeny válečnému hospodářství. Během anexe pohraničí a v průběhu druhé světové války došlo k přerušení některých vnitřních vazeb v síti našich peněžních družstev. Zásadní vliv měl zejména fakt, že družstva připadla pod říšské německé právo i se svými členy, aktivy a pasivy.

Přesto se po roce 1945 záložny znovu úspěšně revitalizovaly a zúčastnily se dokonce československé měnové reformy. Počet družstevních záložen i jejich členů opět

rychle rostl. Úvěrní družstva napomáhala konsolidaci válkou rozvráceného hospodářství.

Náplň a formy činnosti družstevních záložen se pochopitelně lišily od doby před druhou světovou válkou. Nebylo již třeba, aby fungovaly jako ochrana proti úvěrové lichvě, která dříve sužovala nejširší a nejohroženější vrstvu obyvatelstva. Ale nové, moderní služby, jako bezhotovostní platební styk, zavadení běžných účtů a podobně, vyžadovaly novou organizaci a techniku a také stálé, profesionální, úřednické síly.

Po roce 1948 však došlo k systematické likvidaci družstevních záložen. V roce 1953 byla aktiva a pasiva sektoru peněžních družstev převedena pod správu České spořitelny a znárodněna. Členská základna zanikla. Tento krok znamenal opětovnou likvidaci sektoru peněžních družstev na našem území. Bývalým členům družstev se po roce 1990, ani nikdy později, nedostalo odškodnění. Zdůvodněním byly velké obtíže s identifikací členů a jejich nástupníků (dědiců). Protože po roce 1990 u nás peněžní družstva neexistovala, zákon č. 42/1992 Sb. o úpravě majetkových vztahů a vypořádání majetkových nároků v družstvech se jich netýkal.

4.6. Obnovení sektoru družstevních záložen po roce 1989

Významným milníkem byl pro českou společnost přechod z centrálně plánovaného na tržní hospodářství. V této době se uvolnila legislativa, což vedlo k rozmachu finančního trhu. A tak se v polovině devadesátých let začaly družstevní záložny znovu hlásit o slovo.

Před schválením zákona o spořitelních a úvěrních družstvech probíhala prakticky od počátku devadesátých let bouřlivá diskuze o tom, zda „kampeličky“ patří do minulého století a byly by tedy krokem zpět, nebo zda by pro českou ekonomiku znamenaly přínos.

Jedním ze zásadních argumentů byla skutečnost, že fungují v řadě států – USA, Kanadě, Austrálii, Nizozemí, Francii, Německu nebo Rakousku. Úvěrní družstva v zahraničí prokázala schopnost přizpůsobit se měnícím se podmínkám a obstát i ve velmi silném konkurenčním prostředí. Pro jejich znovu uzákonění hovořila i myšlenka, že u spořitelních a úvěrních družstev bude možné získat jednoduše relativně nízké úvěry, což povede k posílení ekonomiky.

Zároveň však existovala obava z nedostatku osob se vzděláním a zkušenostmi do řídicích funkcí – dokonce byla zřízena Nadace pro vznik družstevních záložen, která

měla vzdělávací charakter (měla zpracovat praktické nástroje a pomůcky).

Nový zákon byl předložen Parlamentu České republiky cestou poslanecké iniciativy. Byla odmítnuta verze pouhé úpravy některých zákonů tak, aby bylo založení úvěrních družstev možné. Při tvorbě návrhu zákona se vycházelo z poznatků ze zahraničí, zejména z úpravy Credit Unions v USA a také z prvorepublikových tradic.

Skupina poslanců vedená Richardem Mandelíkem předložila návrh zásad nového zákona organizačnímu výboru Parlamentu České republiky 21. dubna 1994, organizační výbor návrh přijal a předložil výborům.

V roce 1995 byl zákon č. 87/1995 Sb. o spořitelních a úvěrních družstvech přijat. Od 1. 1. 1996 bylo tedy možné v České republice po téměř pětadvaceti letech zakládat družstevní záložny. Tak se do české ekonomiky vrátil kdysi tak významný segment.

Opětovné zakládání družstevních záložen bylo provázeno vcelku pozitivním očekáváním široké veřejnosti a zejména starší lidé věřili, že záložny navážou na prvorepublikový odkaz myšlenek pomoci a bratrství. I denní tisk hlásal titulky jako „Kampeličky mají zelenou,“ „Kampeličky ožily“ nebo „Kampeličky mají výhody proti bankám.“ Také tato atmosféra přispěla k důvěřivosti občanů.

Zákon o spořitelních a úvěrních družstvech měl ale ve své původní podobě mnoho mezer a nedostatků, zejména v oblasti úpravy hospodaření záložen a dozoru nad nimi, a byl tedy také jednou z příčin budoucího nezdaru mnoha spořitelních a úvěrních družstev.

V sektoru se začaly vymezovat dvě skupiny záložen. Na jedné straně záložny, které přistupovaly ke svěřeným prostředkům svých klientů obezřetně a hospodařily podle pravidel řízení rizik. Stále větší váhu ve všech indikátorech velikosti však získávaly expandující kampeličky, většinou nabízející vysoké úrokové výnosy pro své členy, bez ohledu na scvrkávající se možnosti dosáhnout odpovídajícího zhodnocení. Relativně velmi dobře hospodařily záložny založené na regionálním či profesním principu, spíše menší nebo střední velikosti.

Postupně se vyčlenila skupina tří největších záložen, kdy 1. Družstevní záložna Ostrava disponovala největším objemem vkladů, Rodinná záložna největším počtem členů a Českomoravské spořitelni a úvěrní družstvo nejširší pobočkovou sítí.

Slíbené vysoké úroky nebyly členům vypláceny z peněz, které si záložna svým hospodařením vydělala, ale z těch, které si u ní složili noví členové. Tento známý

„letadlový“ princip vede bezpečně ke krachu.

V letech 1995-1999 počet družstevních záložen i jejich členů a vkladů prudce rostl. Koncem roku 1999 nastal zvrát a od té doby do roku 2006 počet družstevních záložen klesal. V současné době se zdá, že družstevní záložny znovu „ožívají.“

4.7. Krize družstevních záložen na přelomu tisíciletí

Koncem devadesátých let přišla vlna krachů družstevních záložen, kterou pocítily deseti tisíce důvěřivých klientů. Po tomto zlomu zanikly mnohé z předtím zdánlivě stabilních záložen. Na přelomu let 1999-2000 se dostalo do úpadku nebo pod nucenou správu 5 největších družstevních záložen v zemi s osmdesáti procenty vkladů všech členů úvěrních družstev v České republice, řada lidí (zejména důchodového věku) tak přišla o své celoživotní úspory.

Jaké však byly příčiny kolapsu sektoru družstevních záložen v letech 1999-2000?

4.7.1. Nedokonalá právní úprava a její nevyužívání

Zákon o spořitelních a úvěrních družstvech od počátku provázela nevyjasněnost koncepce a priorit při tvorbě zákona. Nebyla důsledně uplatněna myšlenka svépomoci, nebyla však ani přijata vize, že záložny budou rovnocennou konkurencí bankovního sektoru. Mimoto po čtyřiceti letech fungování centrálně plánované ekonomiky zcela chyběly zkušenosti s principy reálného fungování tržně ekonomických vztahů.

Zákon umožnil nekontrolovaný vznik záložen. Úřad pro dohled nad družstevními záložnami pouze evidoval splnění zákonných podmínek novými záložnami. Tyto podmínky však byly velice mírné a žádný dozorový orgán nesledoval hospodaření družstevních záložen po jejich vzniku. Některé záložny dokonce nevedly ani účetnictví.

V některých družstevních záložnách docházelo k porušování stanov, nedodržování informační povinnosti vůči dohledovému orgánu (tehdy šlo o Úřad pro dohled nad družstevními záložnami), poskytování úvěrů nečlenům a podobně, dohled tedy měl být jistě ošetřen přísněji.

Příliš volné byly i podmínky pro členství ve volených orgánech. Zpočátku stačila plná způsobilost k právním úkonům, do volených orgánů záložen mohl být tedy zvolen kdokoli. Po vzniku záložen došlo k rychlému nárůstu počtu členů i vkladů, což bylo pro nově vzniklé subjekty těžko zvladatelné, zejména bez výraznějších manažerských zkušeností.

Rozhodně měla být omezena činnost dceřinných společností, která je neslučitelná s myšlenkou vzájemného družstevního financování, zcela chyběla i pravidla obezřetnosti.

Na obranu autorů předpisu je však třeba říci, že jako každý návrh zákona byl po přijetí výsledkem kompromisů, nelze tedy z pozdějších nezdarů vinit pouze předkladatele zákona.

4.7.2. Špatné praktické fungování družstevních záložen

V nově vzniklých družstevních záložnách zcela selhala samoregulace. Občané důchodového věku, po čtyřiceti letech totalitního režimu, ignorovali členské schůze, nestarali se o osud svých investic a spoléhali na stát.

Družstevní záložny se dopouštěly podobných chyb jako banky počátkem devadesátých let – přílišná expanze technického vybavení a poboček, roztržitěné a někdy nezvládnuté produkty, nedefinovaly si cílovou klientelu, nevytvořily odpovídající vnitřní kontrolní systémy a vnitřní legislativu a podobně.

K tomu se mnohde přidala špatná úvěrová politika (neschopnost zhodnotit rizika, nezkušenost), příslib vysokých úroků a z něj plynoucí snaha vydělat na ně riskantními operacemi, které ne vždy vedly k úspěchu. Nedostatečná kapitálová vybavenost (záložny začínaly „z ničeho“ - majetek zabavený v padesátých letech nebyl záložnám nikdy vrácen) a poskytování levných úvěrů si také vybraly svou daň. Toto chování způsobilo ztráty, nedostatek hotovosti, nervozitu, zvýšené výběry vkladů a následně nevyhnutelný krach.

Záložny měly často vysokou nákladovost. Ve snaze přiblížit se bankám stavěly honosná sídla, financovaly drahé reklamní kampaně, nákladný sponzoring, rozsáhlou síť poboček a neodhadly návratnost nákladů. Většinou přežily jen malé, obezřetné záložny.

Nezkušenost vedení záložen vedla často k omylům v činnosti, k tomu se však přidaly i zcela vědomé podvody a zneužití myšlenky družstevního spořitelnictví pro jiné účely.

V neposlední řadě je třeba také uvažovat v kontextu doby – po čtyřiceti letech totality nebyli řadoví členové schopni vyhodnotit adekvátní informace a uvěřili mediální kampani bez faktických informací o společnosti. Družstevníci nebyli zvyklí podílet se na rozhodování družstva, což vedlo často ke zneužití. Vedení záložen se chovala, jako by byla zároveň jejich majiteli. Členové tak často ztratili možnost sledovat hospodaření

záložny s jejich penězi.

Rovněž zajištění vkladů bylo nedostatečné. Fond zajištění vkladů nebyl vůbec zabezpečen pro případ vyčerpání prostředků.

4.7.3. Slabý dozor

V letech 1995-2006 prováděl dozor Úřad pro dohled nad družstevními záložnami (dále také jen „Úřad“). Úřad neměl přímo nadřízený orgán a žádný jiný orgán mu nebyl podřízen. Podle zákona č. 219/2000 Sb. o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích nebyl Úřad pro dohled nad družstevními záložnami organizační složkou státu. Legislativní konstrukce Úřadu byla chybná. Nebyl financován ze státního rozpočtu, ale z poplatků placených záložnami, nebyl státním orgánem, ale právnickou osobou sui generis.

Úřad pro dohled nad družstevními záložnami měl být rozhodně ustaven a připraven na svou roli dřív, než začaly záložny vůbec vznikat, v praxi tomu však bylo zcela naopak. Navíc zákon o spořitelních a úvěrních družstvech obsahoval velice vágní ustanovení o tom, co má Úřad postihovat. V § 28 odstavec 1 bylo uvedeno, že pokud Úřad zjistí, že se záložna dopouští jednání, které „může vést k poškození zájmů členů družstevní záložny,“ upozorní záložnu na nedostatek, popřípadě uloží opatření k jeho nápravě. Zmíněné ustanovení dává značný prostor pro libovůli či nečinnost dohledového orgánu a jasně ukazuje, že jeho autor neměl jasnou představu o tom, jak by vlastně v praxi mohlo ono jednání vedoucí k poškození zájmů členů družstevní záložny vypadat. Pouhý demonstrativní výčet připojený k výše uvedenému ustanovení by jistě přispěl k jeho srozumitelnosti a praktické uchopitelnosti.

Ke vzniku záložny měly být podle původních myšlenek od počátku udělovány licence, ale mnozí to považovali za hrubý zásah do družstevních principů. Centrální banka rovněž ostře nesouhlasila s vykonáváním dohledu a udělováním licence.

Zákon o spořitelních a úvěrních družstvech nabyt účinnosti 1. ledna 1996, ale Úřad pro dohled nad družstevními záložnami začal prakticky fungovat až na jaře 1999. Byl sice oficiálně založen 1. ledna 1997, ale nevyvíjel žádnou činnost, jak vyplývá ze zpráv předkládaných Ministerstvu financí. Nevyužíval tedy ani ta práva, která měl. Jako dohledový orgán zcela selhal a Ministerstvo financí hrálo „mrtvého brouka“. Ministerstvo financí (stejně jako celá vláda) o záložny nestálo, proto projevovalo značnou neochotu. Navíc ani stát neměl dostatek odborníků na danou problematiku.

Ministerstvo financí se také urputně bránilo tomu, aby dceřinné společnosti družstevních záložen byly zahrnuty pod jeho dohled. Faktem, který demonstruje, jak málo se Ministerstvo financí a Úřad pro dohled nad družstevními záložnami o družstevní záložny zajímaly je, že nedohlédly ani na řádné odvádění příslušných příspěvků do Zajišťovacího fondu družstevních záložen.

Když si Ministerstvo financí uvědomilo, že je s družstevními záložnami něco v nepořádku, bylo vyměněno vedení úřadu. Nové vedení se dostalo do klasického dilematu regulační instituce - buď zasáhne tvrdě a čelí kritice, že omezuje subjekty příliš, nebo zasáhne mírně a obviňování z nečinnosti na sebe nedá dlouho čekat. Nové vedení přineslo radikální zásahy, zvolilo tedy první z výše uvedených variant. Bez předchozího varování začalo vyhlášovat nucené správy nad družstevními záložnami, což pochopitelně značně otřásl důvěrou klientů v celém sektoru a začalo horečné vybírání vkladů, které přivedlo do potíží i ty záložny, které se dosud jevily jako stabilní.

4.7.4. Mediální kampaň

K nedůvěře veřejnosti přispěla také média, která podpořila paniku zpochybňováním „kampeliček.“ Dokonce i ministr financí prostřednictvím médií upozorňoval na nedůvěryhodnost družstevních záložen. Poté, co se první záložny dostaly do problémů následoval lavinovitý efekt připomínající run na banku.

Mediální obraz družstevních záložen však nebyl od počátku černý. Naopak. Již od roku 1995 začala média zásobovat své čtenáře, posluchače a diváky informacemi o slávě prvorepublikových kampeliček a o tom, jak v nich skvěle zhodnotit své úspory. Po vzniku prvních kampeliček následovala reklamní smršť, která lákala zejména občany důchodového věku k vložení veškerých úspor.

K důvěryhodnosti nově vzniklých ústavů přispěly i politické špičky – v té době veřejnosti dobře známé a důvěryhodné osobnosti (například Petra Buzková, Jan Kalvoda, Stanislav Gross a jiní), které se objevovaly v televizních reklamách, na titulních stranách časopisu Naše kampelička a podobně. Nejen politikové se zapojili do mediální podpory vznikajících ústavů. Řada dalších známých osobností, například herců (Jiří Krampol, Pavel Trávníček), zpěváků (Michal David, Jan Nedvěd) či hlasatelů (Alexander Hemala, Zbyněk Merunka) propůjčila záložnám svou tvář, aby nalákali zejména straší občany k vkladům do záložen.

Nutno říci, že stejně jako pozdější kritika záložen, měla i tato glorifikace u

veřejnosti velký ohlas. Většina občanů, kteří vkládali do spořitelních družstev své celoživotní úspory neměla tušení, že se stávají členy a nikoli klienty, případně v tom nespatořovala žádný rozdíl. Ani management vznikajících záložen většinou neumožňoval družstevníkům žádné zásahy do chodu záložny.

Na přelomu tisíciletí se v mediálním světě z „opěvovaných“ záložen jako mávnutím kouzelného proutku staly noční můry. Články typu „V záložnách chybí majetek,“ „Ztráty kampeliček,“ „Krachy družstevních záložen,“ i poněkud drsné, jako například „Družstevníci budou plakat“ nebo „Šéfové kampeliček v báni“ dále rozdmýchávaly atmosféru obav o úspory a přispívaly ke krachu i těch záložen, které by snad mohly za jiných okolností fungovat.

Objevily se také názory, které jasně demonstrovaly, k jak velkému odklonu od původní myšlenky družstevnictví došlo. Například: „Z hlediska klienta bylo poněkud jedno, zda to bylo vinou nezkušeného managementu, riskantních finančních operací a nevýhodných investic nebo v důsledku vědomého rozkrádání.“³ Takový postoj zcela vyjadřuje, že myšlenka družstevnictví byla zcela nahrazena představou klienta, podobně jako je tomu u banky. Vzhledem k praktickému fungování záložen neměli řadoví členové většinou ani reálnou možnost do chodu družstevní záložny jakkoli zasáhnout, neboť neměli dostatečné informace. Dozor nad záložnami zcela selhával, nebylo tedy ani kam se obrátit. Celospolečenský postoj byl tedy takový, jako by v družstevních záložnách šlo o stejné vztahy, jako mezi bankou a jejími klienty, ovšem tvůrci zákona s takovým postojem nepočítali, proto ani tehdejší znění zákona o spořitelních a úvěrních družstvech rozhodně neodpovídalo této realitě ani v nastavení kontrolních mechanismů (ať už vnitřních či vnějších) ani v regulaci hospodaření se svěřenými klientskými prostředky.

Nově tento problém řeší právní úprava v podstatě velmi protekcionisticky vůči členovi (dnes už spíše klientovi, který je formálně členem), a to značným zpřísněním dozoru nad družstevními záložnami ze strany regulátora. Toto řešení je vzdáleno od myšlenky vzájemnosti, svépomoci a družstevnictví, blíží se spíše k principům fungování banky. Je tedy otázkou, zda má existence takových institucí vedle bank nějaký smysl.

---

3 Wawrosz, P.: Nejasná zpráva o kampeličkách, in: Ekonom 3/2000, str. 3

4.8. Důsledky krize a budoucnost družstevních záložen

Je nutné dodat, že všechny výše uvedené poznatky o příčinách krize sektoru je možné takto shrnout pouze zpětně. V době renesance družstevních záložen v polovině devadesátých let bylo velmi obtížné odhadovat, jak se situace v družstevních záložnách vyvine a kam se budou znovu vzniklá spořitelní a úvěrní družstva ubírat. Jak se říká, po bitvě je každý generál.

V polovině roku 2001 se první klienti zkrachovalých záložen dočkali náhrady části uložených vkladů. O rok později pak došlo ke znovuoobnovení odvětví, kterému napomohl zejména nový zákon a přelicencování těch družstevních záložen, které krizi přežily.

Po množství nepříznivých zkušeností s působením družstevních záložen ve druhé polovině devadesátých let došlo k výrazné změně právní úpravy činnosti spořitelních a úvěrních družstev. Záložny jsou nyní podrobeny přísnějšímu režimu, který je podobný, jako u bank.

Od dubna roku 2006 podléhají spořitelní a úvěrní družstva dohledu České národní banky, která převzala tuto úlohu od Úřadu pro dohled nad družstevními záložnami a je v současné době vykonavatelem dohledu nad celým finančním trhem.

Vzhledem k přistoupení České republiky k Evropské unii ke dni 1. května 2004 byla právní regulace družstevních záložen v České republice upravena v souladu s právem Evropských společenství. Přijetí evropských standardů v oblasti družstevního spořitelnictví viděla řada odborníků rovněž jako opatření proti opakování krize v sektoru.

4.8.1. Příklady soudních sporů ve věcech zkrachovalých družstevních záložeh

Družstevní záložna PRIA

Družstevní záložna PRIA patřila v roce 2000 mezi největší české družstevní záložny. V roce 2000 nad ní byla Úřadem pro dohled nad družstevními záložnami (dále také jen „Úřad“) zavedena nucená správa. Úřad svá rozhodnutí zdůvodnil nezákonnými aktivitami záložny a její neuspokojivou finanční situací. Družstevní záložna proti rozhodnutím Úřadu uplatnila odvolání k Ministerstvu financí, žalobu ve správním soudnictví a ústavní stížnost, ovšem zrušení rozhodnutí Úřadu a ukončení nucené správy nedosáhla. Na Družstevní záložnu PRIA byl pak v roce 2004 prohlášen konkurz, který dosud probíhá.

Dne 31. července 2008 vydal Evropský soud pro lidská práva ve Štrasburku (dále též jen „Soud“) rozsudek ve věci stížnosti podané Družstevní záložnou PRIA a několika sty jejích členů. Žalující strana namítala zejména porušení svého práva na ochranu majetku a práva na soudní přezkum ze strany České republiky. Podle žalující strany byla výše uvedená práva porušena zavedením nucené správy nad Družstevní záložnou PRIA.

Soud ve svém rozhodnutí zdůraznil zejména zásadu zákonnosti a princip ochrany proti svévolným zásahům orgánů veřejné moci do majetkových práv. Soud rovněž poukázal na fakt, že družstevní záložna neměla možnost se v řízeních o opravných prostředcích účinně bránit, neboť v té době disponoval veškerou její obchodní a účetní dokumentací pouze Úřad pro dohled nad družstevními záložnami. Tímto postupem byla podle Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku účinná procesní obrana záložny znemožněna.

Mimoto se Vrchní soud v Praze podle tehdy platného občanského soudního řádu při přezkumu rozhodnutí Úřadu pro dohled nad družstevními záložnami o zavedení nucené správy omezil na hodnocení zákonnosti a pouze převzal skutková zjištění Úřadu o tom, že existovaly zákonné důvody pro zavedení nucené správy, namísto toho aby je sám prověřil, a proto podle Soudu nedošlo k soudnímu přezkumu v požadovaném rozsahu.

Z výše uvedených důvodů Evropský soud pro lidská práva ve Štrasburku konstatoval, že nebylo zcela dodrženo právo na soudní přezkum. Uvedené porušení ovšem Soud shledal pouze ve vztahu k samotné záložně, nikoli ve vztahu k jejím členům.

Předseda Družstevní záložny PRIA František Zoubek, který byl již dříve

rozsudkem Krajského soudu v Brně pravomocně odsouzen k šestiletému trestu odnětí svobody pro trestný čin porušování povinností při správě cizího majetku, hodlá vzhledem k výše uvedenému rozsudku po České republice vymáhat odškodné.

1. Družstevní záložna Ostrava

1. Družstevní záložna Ostrava byla v roce 1999 největší českou družstevní záložnou. Koncem roku 1999 se kvůli nedostatečné likviditě dostala pod nucenou správu. V roce 2009 pravomocně skončilo konkurzní řízení uvedené družstevní záložny, zahájené v roce 2000. Trestní řízení proti bývalým manažerům stále probíhá.

Koncem roku 2008 podalo také několik členů záložny stížnost k Evropskému soudu pro lidská práva, který ve věci doposud nerozhodl.

Jiné družstevní záložny

Podobný vývoj měly i soudní spory jiných záložen zkrachovalých v letech 1999-2000. Většina jejich vrcholných představitelů čelila trestním řízením, padaly podmíněné i nepodmíněné tresty.

V konkurzních řízeních byl zpeněžen majetek družstevních záložen, který však obvykle nepokryl ani většinu pohledávek zanikající záložny.

Je možné, že po rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci Družstevní záložny PRIA ještě přibude několik podobných stížností u tohoto Soudu. Je rovněž možné, že některé z takových stížností budou alespoň částečně úspěšné, neboť činnost Úřadu pro dohled nad družstevními záložnami byla od počátku přinejmenším zvláštní. Od počáteční liknavosti, nebo spíše nečinnosti, až po razantní zákroky v podobě zavádění nucených správ po výměně vedení Úřadu na konci devadesátých let. Vzhledem k tomu, že o činnosti Úřadu rozhodně nelze prohlásit, že by šlo o konzistentní či koncepční záležitost, nelze ani vyloučit jeho selhání, a to nejen Úřadu samotného, ale i Ministerstva financí, které zpočátku zcela zanedbávalo jakýkoli dohled nad fungováním Úřadu.

5. Založení a vznik družstevní záložny

Proces konstituování družstevní záložny lze rozdělit na tři základní etapy. První etapou je založení družstevní záložny, druhou získání povolení k činnosti a třetí, chronologicky poslední etapou, je vznik družstevní záložny jejím zápisem do obchodního rejstříku.

5.1. Založení družstevní záložny

Pro založení družstevní záložny se vyžaduje konání ustavující schůze. Před samotným konáním ustavující schůze je zpravidla vytvořen přípravný výbor, který zajišťuje všechny práce, které musí být v souvislosti se vznikem družstevní záložny vykonány.

Ustavující schůze družstevní záložny určuje zapisovaný základní kapitál, schvaluje stanovy, volí představenstvo a kontrolní komisi, volí úvěrovou komisi, přijímá jednací řády a schvaluje návrh obchodního plánu záložny.

Na ustavující schůzi družstevní záložny jsou oprávněny hlasovat osoby, které podaly přihlášku do vznikajícího spořitelního a úvěrního družstva. Před samotným rozhodováním zvolí ustavující členská schůze svého předsedajícího. Do jeho zvolení řídí schůzi svolavatel.

Ustavující schůze družstevní záložny volí a přijímá usnesení většinou přítomných. Uchazeč o členství může vzít svou přihlášku zpět ihned po hlasování o stanovách, jestliže hlasoval proti jejich přijetí. Zastupování osob na ustavující členské schůzi je nepřípustné.

Průběh ustavující schůze družstevní záložny se osvědčuje notářským zápisem, jehož přílohou je seznam členů a výše jednotlivých členských vkladů, k nimž se na ustavující schůzi zavázali. O rozhodnutí ustavující schůze o schválení stanov se pořídí notářský zápis, který musí obsahovat též schválený text stanov.

5.2. Povolení k činnosti

Ke vzniku a podnikání družstevní záložny je třeba povolení. Povolení uděluje na základě písemné žádosti představenstva Česká národní banka. K tomu, aby bylo takové povolení uděleno, musí vznikající záložna splnit řadu podmínek.

Družstevní záložna musí mít nejméně třicet členů a její sídlo musí být na území České republiky. Zapisovaný základní kapitál musí činit nejméně 500 000 Kč. Před podáním žádosti o povolení musí být splacena částka ve výši alespoň 35 000 000 Kč,

kteřou představuje základní kapitál, popřípadě rizikový fond a rezervní fond, jsou-li vytvořeny při založení družstevní záložny.

Pojmy základní kapitál a zapisovaný základní kapitál mohou být poněkud matoucí, neboť i přes zdánlivou zaměnitelnost je mezi nimi zásadní významový rozdíl. Základní kapitál tvoří souhrn členských vkladů, k jejichž splacení se zavázali členové družstevní záložny. Základní kapitál má variabilní povahu, jeho výše je závislá na počtu členů a na výši členských vkladů, k nimž se členové zavázali. Naproti tomu zapisovaný základní kapitál má konstantní povahu a každá jeho změna musí být provedena změnou stanov. Výše zapisovaného základního kapitálu a její změny se zapisují do obchodního rejstříku.

V žádosti o povolení k činnosti družstevní záložny je třeba uvést firmu a sídlo družstevní záložny, výši základního kapitálu, popřípadě též výši rizikového fondu a rezervního fondu, pokud byly vytvořeny, věcné a organizační předpoklady pro činnost družstevní záložny, přehled členů s kvalifikovanou účastí a přehled členů s dalším členským vkladem, kteří nemají kvalifikovanou účast.

Kvalifikovaná účast na družstevní záložně je dalším z řady pojmů, které jsou pro pochopení principů současné právní úpravy družstevních záložen klíčové. Kvalifikovanou účastí fyzické nebo právnické osoby na družstevní záložně se rozumí přímý nebo nepřímý podíl nebo jejich součet, který představuje alespoň desetiprocentní podíl na základním kapitálu nebo hlasovacích právech v družstevní záložně nebo možnost uplatňování významného vlivu na řízení družstevní záložny. Nepřímým podílem se rozumí podíl držený prostřednictvím osoby nebo osob, nad kterými je vykonávána kontrola. Kontrolu nad osobou vykonává ten, kdo je ve vztahu k této osobě ovládající osobou.

K žádosti o povolení k činnosti družstevní záložny musí být dále přiloženy například listiny prokazující založení družstevní záložny a splacení základního kapitálu, či dokumenty prokazující odbornou způsobilost a důvěryhodnost členů představenstva, kontrolní komise a úvěrové komise družstevní záložny. Vznikající družstevní záložna musí k žádosti o povolení přiložit také návrh patřičně zdůvodněného a ekonomickými výpočty podloženého obchodního plánu družstevní záložny na nejbližší tři roky.

O žádosti o udělení nebo změně povolení rozhodne Česká národní banka po posouzení podmínek pro udělení povolení nebo změnu povolení ve lhůtě šesti měsíců ode dne zahájení správního řízení a v této lhůtě rozhodnutí doručí. V případě, že podaná žádost není úplná, vyžádá si Česká národní banka její doplnění. V takovém případě se

Lhůta pro vydání a doručení rozhodnutí prodlužuje až na jeden rok. Pokud není žádost ani po vyžádání České národní banky v jí stanovené lhůtě družstevní záložnou doplněna, je Česká národní banka oprávněna správní řízení o udělení povolení zastavit. Pokud to vyžaduje mezinárodní smlouva, konzultuje Česká národní banka před vydáním rozhodnutí o žádosti o povolení svůj záměr s orgánem dohledu nad družstevními záložnami příslušného státu.

Povolení se uděluje na dobu neurčitou. Povolení obsahuje vymezení povolených činností a může obsahovat vymezení rozsahu povolené činnosti. Nelze ovšem omezit počet jednotlivých obchodních případů. Povolení může dále obsahovat stanovení podmínek, které je povinna družstevní záložna splnit před zahájením kterékoliv povolené činnosti, popřípadě je dodržovat při výkonu kterékoliv povolené činnosti. Povolení zaniká dnem nabytí právní moci rozhodnutí o odnětí povolení nebo dnem zrušení družstevní záložny.

Udělení povolení, jeho odnětí a změny jsou součástí zápisu do obchodního rejstříku. Na udělení povolení k činnosti družstevní záložny není právní nárok.

5.3. Vznik družstevní záložny

Od založení družstevní záložny je třeba odlišit její vznik. Družstevní záložna vzniká dnem zápisu do obchodního rejstříku. Zápis do Obchodního rejstříku, je podmíněn povolením k činnosti, uděleným Českou národní bankou. Do doby vzniku nesmí družstevní záložna podnikat.

Návrh na zápis družstevní záložny do obchodního rejstříku podávají navrhovatelé. Jsou jimi členové představenstva zvoleného na ustavující členské schůzi. Návrh na zápis družstevní záložny do obchodního rejstříku podepisují všichni členové představenstva.

K návrhu na zápis družstevní záložny do obchodního rejstříku se přikládá stejnopis notářského zápisu o ustavující schůzi družstva a stejnopis notářského zápisu o rozhodnutí ustavující schůze družstva o schválení stanov, stanovy družstva, doklad o splacení stanovami určené části zapisovaného základního kapitálu a povolení České národní banky k činnosti.

Návrh se od 1. července 2008 podává na předepsaných formulářích podle § 32 obchodního zákoníku. Formuláře byly vydány vyhláškou č. 250/2005 Sb. o závazných formulářích na podávání návrhů na zápis do obchodního rejstříku.

6. Stanovy družstevní záložny

Oproti všem obchodním společnostem, k jejichž založení je třeba vypracovat společenskou smlouvu (zakladatelskou smlouvu nebo zakladatelskou listinu), nevyžaduje se podobný dokument u družstva, neboť to se zakládá na ustavující schůzi. Klíčovou roli při úpravě právních poměrů družstva, jakož i vztahů mezi družstvem a jeho členy, mají stanovy. Stanovy jsou vyjádřením svobodné vůle členů družstva podříditi svoje zájmy a chování účelu, pro který bylo družstvo založeno. Stanovy doplňují zákonnou úpravu družstva. Podle judikatury jsou stanovy družstva smlouvou *sui generis*.

Stanovy jsou základním vnitřním předpisem družstevní záložny stejně tak, jako je tomu u ostatních družstev. Význam kvalitních stanov pro činnost družstevní záložny a pro právní jistoty členů je zásadní. Jejich obsah je určen zákonem o družstevních záložnách.

Obligatoční náležitosti stanov jsou vyjmenovány v ustanovení § 5 zákona o spořitelních a úvěrních družstvech. Tato úprava má jako *lex specialis* přednost před obchodním zákoníkem. Fakultativní náležitosti se promítají v celé právní úpravě družstva a družstevní záložny.

Stanovy družstevní záložny musí obsahovat firmu a sídlo, předmět podnikání, vznik, zánik a podmínky členství, základní práva a povinnosti členů k družstevní záložně a družstevní záložny k členům, výši základního členského vkladu a způsob jeho splácení, popřípadě i výši vstupního vkladu, orgány družstva a počet jejich členů, délku jejich funkčního období, způsob ustavování, působnost, způsob jejich svolávání a jednání a lhůty, ve kterých se scházejí, způsob použití zisku a způsob úhrady případné ztráty, výši zapisovaného základního kapitálu, dobu pro zánik členství při vystoupení člena, možnost vložení dalších členských vkladů, pravomoc a odpovědnost řídicích osob, výši zápisného, které slouží ke krytí výdajů spojených se vznikem členství, způsob a rozsah převodu pravomocí úvěrové komise na jiné osoby, stanovení odpovědnosti členů za krytí ztrát družstevní záložny, podmínky poskytování informací a finanční řád, který stanoví zejména druhy dalších fondů, jejich výši a způsob jejich vytváření a použití, výši rizikového a rezervního fondu, jejich tvorbu a použití, podmínky poskytování peněžních služeb, zásady zajištění úvěrů, základní druhy vkladů a úvěrů a meze úročení.

Zákon o spořitelních a úvěrních družstvech stanoví obligatoční náležitosti stanov pro družstevní záložny podrobněji nežli to činí obchodní zákoník pro družstva obecně.

7. Vznik, zánik a obsah členství v družstevní záložně

Vztah člena k družstvu je vztahem členským, jako takový se tedy liší od účasti společníka na obchodní společnosti. Na rozdíl od osobních obchodních společností není družstvo vázáno na konkrétní osoby svých členů. Zánik členství družstevníka nemá vliv na další existenci družstva a člen družstva se na činnosti družstva nemusí ani osobně podílet.

Oproti kapitálovým společnostem však není členství redukováno na pouhý vklad základního kapitálu. Členství v družstvu má výrazný osobní charakter, neboť převod a přechod členských práv a povinností člena družstevní záložny je nepřípustný. U družstevních záložních dnes ale platí, že členové (zejména velkých záložních) se stávají spíše klienty, podobně jako v bankách. Členství v takových družstevních záložních se tedy stává spíše formalitou.

Práva a povinnosti členů družstevní záložny jsou upravena nejen obchodním zákoníkem, ale i zákonem o družstevních záložních. Členství v družstevní záložně proto vykazuje ve srovnání s členstvím v ostatních družstvech některá specifika.

Družstevní záložna musí mít minimálně 30 členů. Horní hranice počtu členů stanovena není. Členy družstevní záložny mohou být fyzické i právnické osoby (členství právnických osob v družstevních záložních nebylo do roku 2004 podle platné právní úpravy možné). Družstevní záložna vede seznam všech svých členů. Členství v družstevní záložně je dobrovolné. Nikoho tedy nelze nutit, aby se stal členem družstevní záložny nebo aby jím zůstal.

Své služby poskytují družstevní záložny pouze svým členům. Výjimku tvoří ČR, kraje, obce a právnické osoby stoprocentně vlastněné ČR, kraji nebo obcemi a jiné instituce hospodařící s veřejnými prostředky. Pro tyto instituce mohou družstevní záložny tyto služby vykonávat, aniž by tyto instituce byly jejími členy.

7.1. Vznik členství

Při založení družstevní záložny se jejími zakládajícími členy stávají uchazeči o členství dnem vzniku družstevní záložny, pokud složili základní členský vklad.

Za trvání družstevní záložny může členství vzniknout přijetím člena na základě písemné členské přihlášky, opět po splacení členského vkladu.

Družstevní záložna je povinna seznámit uchazeče o členství se všemi skutečnostmi souvisejícími s členstvím. Dojde-li ke změnám těchto skutečností, je družstevní záložna povinna své členy o změnách včas a řádně informovat. Družstevní záložna je povinna poskytovat tyto informace svým členům písemně v českém jazyce, popřípadě jazycích států, na jejichž území působí.

Členem družstevní záložny se může stát pouze osoba, která je starší osmnácti let a je plně způsobilá k právním úkonům.

7.2. Práva a povinnosti členů

Mezi práva členů družstevní záložny se počítá právo ukládat v družstevní záložně vklady, právo na poskytnutí úvěru a dalších služeb, právo na neprodlené poskytnutí úplných informací o hospodaření družstevní záložny a rozhodnutích jejích orgánů, jakož i právo nahlížet do seznamu členů, který je družstevní záložna povinna vést.

Každý člen se může účastnit členské schůze, hlasovat na ní, případně i podávat návrhy. Dále má každý člen možnost podílet se na řízení družstevní záložny, pokud je zvolen členem některého z volených orgánů družstevní záložny.

Při zániku členství za dobu trvání družstevní záložny má každý člen právo na vypořádací podíl.

Hlavní povinností člena je splatit základní členský vklad, případně další členský vklad. Dále má každý člen právo na podíl na zisku a povinnost uhrazovací za podmínek podrobněji popsanych níže. Každý člen má také povinnost zdržet se konkurenčního jednání vůči družstevní záložně.

Je-li člen také v pracovním vztahu s družstevní záložnou, má vedle toho pochopitelně rovněž práva a povinnosti vyplývající z tohoto pracovněprávního vztahu.

7.3. Členský vklad

Členský vklad může být pouze peněžitý. Výše základního členského vkladu je pro každého člena stejná. Při hlasování má každý člen jeden hlas. Členům, kteří vložili za podmínek stanovených zákonem o spořitelních a úvěrních družstvech další členský vklad, přísluší dále jeden hlas za každý celý násobek základního členského vkladu.

Princip družstevní demokracie byl v kempeličkách původně založen na rozhodování členů většinou hlasů na členské schůzi za předpokladu, že každý člen má

jeden hlas. Tento princip byl v družstvech zachován i za totality. Až obchodní zákoník umožnil odchýlení od tohoto principu. Vlivem možnosti získávání dalších hlasů na členské schůzi při vložení většího objemu finančních prostředků do družstevní záložny může docházet k ovládnutí záložny těmi členy, kteří do záložny vložili více peněz, což více odpovídá principům obchodní společnosti nežli družstva.

7.4. Pohledávky v rámci družstevní záložny

Družstevní záložna je oprávněna své splatné pohledávky za dlužníkem započíst oproti úrokům z vkladů, vkladům a vypořádacímu podílu, a to i v době vydaného rozhodnutí o zákazu nakládání vkladatelů s jejich vklady. Družstevní záložna je dále oprávněna odmítnout výplatu úroků, vkladů nebo vypořádacího podílu dlužníku, který je v prodlení se splátkami nebo nevypořádal své jiné závazky vůči družstevní záložně. Tato oprávnění umožňují družstevní záložně operativně zasáhnout a dosáhnout na prostředky těch členů, kteří neplní své povinnosti, aby nebyly ohroženy vklady těch členů, kteří své povinnosti řádně plní.

Postupování pohledávek členů za družstevní záložnou vyplývajících z vkladů členů u družstevní záložny je možné pouze mezi členy družstevní záložny. Tento princip zabraňuje neprůhledným operacím s pohledávkami, které by mohly umožnit značnou účast nečlenů na kapitálu družstevní záložny.

7.5. Uhrazovací povinnost člena družstevní záložny

Uhrazovací povinnost členů družstevní záložny byla zásadním způsobem změněna zákonem č. 280/2004 Sb, který novelizoval zákon o spořitelních a úvěrních družstvech. Právní úprava podle tohoto zákona je tedy odlišná od ustanovení § 222 odst. 2 obchodního zákoníku, proto se obchodní zákoník v tomto případě nepoužije. Uhrazovací povinnost zatěžuje člena ex lege vždy, bez ohledu na stanovy.

Vykáže-li družstevní záložna při schvalování řádné účetní závěrky ztrátu, představenstvo družstevní záložny vypočte a do patnácti dnů ode dne schválení řádné účetní závěrky sdělí každému členovi částku, kterou je povinen uhradit, pokud na uhrazení ztráty nestačí prostředky z rezervního a rizikového fondu a nerozdělený zisk z minulých let. Úhrada je splatná do třiceti dnů ode dne schválení řádné účetní závěrky.

Výše uhrazovací povinnosti člena se stanoví jako součet dalšího členského vkladu a dvojnásobku základního členského vkladu. Je-li tedy například stanovená výše

základního členského vkladu 5 Kč a člen navíc vložil další členský vklad ve výši 50 Kč, bude maximální výše uhrazovací povinnosti tohoto člena činit 60 Kč.

Přesáhne-li výše uhrazovací povinnosti všech členů ztrátu zjištěnou řádnou účetní závěrkou, uhrazovací povinnost se poměrně krátí tak, že výše uhrazovací povinnosti každého člena je součinem výše jeho uhrazovací povinnosti a podílu ztráty, zjištěné řádnou účetní závěrkou, která má být kryta uhrazovací povinností, ku součtu všech uhrazovacích povinností všech členů.

Žádné ustanovení ve stanovách tedy nemůže ovlivnit způsob výpočtu výše uhrazovací povinnosti jednotlivých členů. Tím je mimo jiné zamezeno případům, kdy by členové družstevní záložny s vysokými dalšími členskými vklady byli oprávněni rozhodovat o klíčových záležitostech družstevní záložny a získávali podíl na zisku, zatímco odpovědnosti v podobě povinného podílu na krytí ztrát by se změnou stanov zbavili.

7.6. Rozdělení zisku

Na určení zisku, který se má rozdělit mezi členy, se usnáší členská schůze při projednání řádné účetní závěrky.

Nevyplývá-li ze stanov něco jiného, určí se podíl člena na zisku určeném k rozdělení mezi členy poměrem výše jeho členského vkladu ke vkladům všech členů. U členů, jejichž členství v rozhodném roce trvalo jen část roku, se tento podíl poměrně krátí.

Stanovy družstva mohou určit jiný způsob vymezení podílu člena na zisku, který se má rozdělit mezi členy (jedná se tedy o zcela jinou situaci nežli v případě výpočtu uhrazovací povinnosti, který je dán ex lege).

7.7. Zánik členství

Členství v družstevní záložně může zaniknout:

- písemnou dohodou mezi členem a družstevní záložnou,
- vystoupením člena z družstevní záložny,
- vyloučením člena z družstevní záložny (vyloučení je možné pouze v případě, že jde o opakované porušení povinností a člen byl na možnost vyloučení z družstva upozorněn),
- prohlášením konkurzu na majetek člena družstevní záložny,

- zamítnutím návrhu na prohlášení konkurzu na majetek člena družstevní záložny pro nedostatek jeho majetku,
- pravomocným nařízením výkonu rozhodnutí postižením členských práv a povinností,
- exekučním příkazem k postižení členských práv a povinností po právní moci usnesení o nařízení exekuce,
- zánikem družstevní záložny,
- smrtí člena družstevní záložny (fyzické osoby) či jeho prohlášením za mrtvého (v družstevní záložně nemůže vzniknout členství dědice, vždy je nutno vypořádat členský podíl zůstavitele),
- zánikem člena družstevní záložny (právnícké osoby).

Při zániku členství za trvání družstevní záložny vzniká členu nebo jeho dědici nárok na:

- vypořádací podíl v penězích,
- vyplacení uložených vkladů po odečtení nesplacených úvěrů.

Při zániku členství společně se zánikem družstevní záložny jsou vzájemné závazky a pohledávky mezi členy a spořitelním družstvem obvykle vypořádány v průběhu likvidace, která nastává po zrušení družstevní záložny.

7.8. Vypořádací podíl

Výše vypořádacího podílu je určena poměrem členského vkladu k součtu souhrnu všech členských vkladů. Takto získaný poměr se násobí výší vlastního kapitálu po odečtení výše rizikového fondu a výše rezervního fondu. Pro určení výše vypořádacího podílu je rozhodný stav vlastního kapitálu po odečtení rizikového fondu a rezervního fondu podle řádné účetní závěrky za rok, v němž členství zaniklo.

Například tedy družstevní záložna, která má 1000 členů, z nichž každý složil základní členský vklad ve výši 5 Kč a jeden z členů vložil do družstevní záložny další členský vklad ve výši 95 000 Kč. Při vlastním kapitálu, který po odečtení výše rizikového a rezervního fondu podle řádné účetní závěrky za rok, v němž členství zaniklo, činí 1 000 000 Kč, bude vypořádací podíl člena se základním členským vkladem

(ve výši 5 Kč) činit 50 Kč. V případě člena s dalším členským vkladem (ve výši 95 000) by celková výše vypořádacího podílu činila 950 050 Kč.

Vypořádací podíl je splatný do tří měsíců ode dne schválení řádné účetní závěrky za účetní období, v němž členství zaniklo. Vzhledem k výše uvedenému principu totiž není v žádném případě možné vyplatit vypořádací podíl člena ihned po zániku členství.

8. Řízení družstevní záložny

Družstevní záložna vytváří čtyři obligatorní orgány. Jsou jimi členská schůze, představenstvo, kontrolní komise a úvěrová komise. Představenstvo, kontrolní komise a úvěrová komise jsou orgány volenými. Orgánem družstevní záložny nebo jeho členem může být jen člen záložny. Kolektivní orgány družstevní záložny projevují svoji vůli usnesením. Každý orgán družstevní záložny jedná podle jednacího řádu, který schvaluje členská schůze.

Je-li členem voleného orgánu právnická osoba, vykonává práva a povinnosti spojené s jejím členstvím v orgánu družstevní záložny fyzická osoba, která je k tomu zmocněna. Taková plná moc musí mít písemnou formu. Zmocněnec musí splňovat stejné podmínky, jako kdyby byl členem voleného orgánu družstva osobně (kromě členství v družstvu) a nesmí udělit další plnou moc za tímto účelem třetí osobě.

Fyzická osoba se může stát členem voleného orgánu družstva jedině volbou. Kromě toho, že orgánem nebo členem orgánu družstva může být pouze jeho člen, je dalším obecným předpokladem účasti fyzické osoby v orgánu družstva její způsobilost k právním úkonům a její souhlas s účastí v orgánu družstva.

Členem voleného orgánu družstevní záložny může být pouze důvěryhodná a odborně způsobilá osoba. Ve stanovách může být uvedeno, na které další funkce se tato podmínka vztahuje.

Funkční období členů orgánů družstevní záložny určují stanovy, nesmí však přesáhnout pět let. Členové prvních orgánů po založení družstevní záložny mohou být voleni jen na období nejvýše tří let. Neurčí-li stanovy jinak, mohou být členové orgánů družstevní záložny voleni opětovně.

Člen družstevní záložny, který je do své funkce zvolen, může z funkce odstoupit, je však povinen oznámit to orgánu, jehož je členem. Jeho funkce končí dnem, kdy odstoupení projednal orgán oprávněný k tomu podle stanov. Neurčí-li stanovy jinak, projedná odstoupení orgán, který člena do funkce zvolil. Příslušný orgán musí projednat odstoupení na svém nejbližším zasedání poté, kdy se o odstoupení dověděl, nejdéle však do tří měsíců. Po marném uplynutí této lhůty se odstoupení pokládá za projednané.

Určí-li stanovy, že se volí náhradníci členů orgánů družstevní záložny, nastupuje namísto odstoupivšího člena dnem účinnosti odstoupení náhradník podle stanoveného pořadí. Není-li náhradník zvolen, může orgán povolovat zastupujícího člena až do doby, kdy může být provedena řádná volba nového člena. Zastupující člen má práva a

povinnosti řádného člena. Totéž platí i v případě, že členství v orgánu zanikne smrtí.

Členové volených orgánů družstevní záložny, kteří porušili své povinnosti solidárně odpovídají za škodu, která tím vznikne.

Při hlasování ve volených orgánech družstevní záložny má každý člen jeden hlas.

Členové volených orgánů družstevní záložny a řídicí osoby jsou povinni neprodleně a úplně informovat Českou národní banku o všech skutečnostech, které by mohly mít za následek ohrožení hospodaření družstevní záložny a o ztrátě odborné způsobilosti nebo důvěryhodnosti členů volených orgánů družstevní záložny a řídicích osob. Členové volených orgánů družstevní záložny a řídicí osoby jsou povinni vykonávat svoji činnost s odbornou péčí (*diligentia diligentis patris familias*). Jsou povinni vykonávat své funkce tak, aby neohrozili návratnost vkladů členů družstevní záložny a její bezpečnost a stabilitu ve vztahu k hospodaření.

8.1. Členská schůze

Nejvyšším orgánem družstevní záložny je členská schůze, které odpovídají všechny další orgány. Jedná se o jediný obligatorně zřizovaný, nevolený orgán v družstevní záložně.

Členská schůze je shromážděním všech členů záložny, které je nadáno pravomocí rozhodovat o všech zásadních otázkách. Mohla by sice rozhodovat o všech otázkách družstevní záložny, ale z praktických důvodů se soustřeďuje na řešení nejdůležitějších otázek družstva. Jako sborový orgán rozhoduje členská schůze hlasováním.

Členská schůze se schází ve lhůtách určených stanovami, nejméně jednou za rok. Aby mohla členská schůze platně rozhodovat, musí být mimo jiné řádně svolána. To se týká jejího řádného i mimořádného zasedání a jejího náhradního konání. Členskou schůzi obvykle svolává představenstvo.

Svolání členské schůze musí být členům oznámeno způsobem určeným stanovami. Na žádost jedné třetiny členů družstva nebo kontrolní komise, popřípadě tří delegátů zařadí představenstvo jimi určenou záležitost na pořad jednání členské schůze.

Do působnosti členské schůze patří:

- měnit stanovy,
- volit a odvolávat členy představenstva a kontrolní komise,
- schvalovat řádnou účetní závěrku, přičemž řádná účetní závěrka družstevní záložny musí být předložena členské schůzi ke schválení do šesti měsíců od

posledního dne účetního období,

- rozhodovat o rozdělení a užití zisku, popřípadě způsobu úhrady ztráty,
- rozhodovat o zvýšení nebo snížení zapisovaného základního kapitálu,
- rozhodovat o základních otázkách koncepce rozvoje družstevní záložny,
- rozhodovat o zrušení nebo o přeměně družstevní záložny,
- rozhodovat o uzavření smluv o významných majetkových dispozicích,
- rozhodovat o dalších záležitostech týkajících se družstevní záložny a její činnosti, pokud tak stanoví zákon nebo stanovy, popřípadě pokud si rozhodování o některé věci členská schůze vyhradila.

Pro platnost usnesení členské schůze je nutná přítomnost nadpoloviční většiny členů a souhlas většiny přítomných členů. Zákon nebo stanovy určují, pro která usnesení je třeba souhlasu kvalifikované většiny - jedná se zejména o případy zásadních strategických rozhodnutí, která rozhodují o „bytí či nebytí“ družstevní záložny, jde tedy například o hlasování o fúzi nebo rozdělení družstevní záložny.

Není-li členská schůze schopna se usnášet, svolá představenstvo náhradní členskou schůzi. Náhradní členská schůze může být svolána stejnou pozvánkou jako původní členská schůze. Pozvánka musí obsahovat upozornění, že náhradní členská schůze je schopna se usnášet za jakéhokoli počtu přítomných členů. Takto svolaná náhradní členská schůze může být zahájena nejdříve po uplynutí třiceti minut od plánovaného zahájení původní členské schůze uvedené v pozvánce.

Při hlasování má každý člen jeden hlas, pokud stanovy neurčují jinak. Stanovy tak mohou například určit, že každý člen má takový počet hlasů, který odpovídá celkové výši jeho členského vkladu. Pak tedy v družstvu, kde je základní členský vklad 5 Kč, by měl člen, který vložil další členský vklad ve výši 50 Kč, celkem 11 hlasů.

V případě hlasování o změně stanov, rozhodování o zrušení družstva s likvidací nebo o přeměně družstva a při rozhodování o převodu, nájmu nebo zastavení družstevní záložny nebo její části a jiných významných majetkových dispozicích má každý člen pouze jeden hlas.

Rozhodnutí členské schůze o snížení výše základního členského vkladu a rozhodnutí o zrušení, o fúzi a o rozdělení družstevní záložny je bez předchozího souhlasu České národní banky je neplatné.

Člen družstva může písemně zmocnit jiného člena družstva nebo jinou osobu, aby jej na členské schůzi zastupovala. Taková osoba je oprávněna na členské schůzi využít všechna práva tak, jak by to mohl udělat člen, kdyby byl na členské schůzi přítomen.

V některých případech, kdy členská schůze není svolána v souladu s právními předpisy nebo stanovami, nebo jsou její rozhodnutí učiněna v rozporu s právními předpisy nebo stanovami, může člen družstevní záložny navrhnout soudu, aby vyslovil neplatnost usnesení členské schůze.

O každé členské schůzi má být pořízen zápis, který musí obsahovat datum a místo konání schůze, přijatá usnesení, výsledky hlasování a nepřijaté námítky členů, kteří požádali o jejich zaprotokolování. Přílohu zápisu tvoří seznam účastníků schůze, pozvánka na ni a podklady, které byly předloženy k projednávaným bodům. Každý člen má právo vyžádat si zápis a jeho přílohy k nahlédnutí.

O rozhodnutí členské schůze, jímž se mění stanovy družstva, musí být pořízen notářský zápis, který musí obsahovat též schválený text změny stanov.

8.2. Představenstvo

Představenstvo řídí činnost spořitelního a úvěrního družstva a rozhoduje o všech záležitostech družstevní záložny, které nejsou vyhrazeny jinému orgánu. Představenstvo je statutárním orgánem družstevní záložny. Jedná se o kolektivní orgán volený z členů spořitelního družstva. Představenstvo plní usnesení členské schůze a odpovídá jí za svou činnost.

Nevyplývá-li ze stanov něco jiného, za představenstvo družstevní záložny jedná navenek jeho předseda nebo místopředseda. Je-li však pro právní úkon, který činí představenstvo, předepsána písemná forma, je třeba podpisu alespoň dvou členů představenstva. Přitom nemusí jít pouze o předsedu či místopředsedu, ale o dva libovolné členy představenstva spořitelního a úvěrního družstva. S platností takového právního úkonu právní předpisy nespojují splnění žádných dalších podmínek, jako například předchozí či dodatečné schválení jiným orgánem družstevní záložny.⁴

Jde-li však o právní úkon při běžné činnosti družstevní záložny, pak i v případě, že je pro úkon předepsána písemná forma, může být učiněn pouze předsedou představenstva družstevní záložny jednajícím samostatně, je-li oprávněn řídit a organizovat běžnou činnost družstva.⁵

4 Blíže k tomu rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 2. 2007, sp. zn. 32 Odo 302/2004

5 Blíže k tomu rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 10. 2008, sp.zn. 31 Odo 11/2006

Představenstvo družstevní záložny se schází podle potřeby. Musí se ale vždy sejít do deseti dnů od doručení podnětu kontrolní komise, jestliže na její výzvu nedošlo k nápravě nedostatků.

Představenstvo volí ze svých členů předsedu představenstva, popřípadě místopředsedu, pokud stanovy neurčují, že jsou voleni členskou schůzí. Místopředseda zastupuje předsedu v době jeho nepřítomnosti. Zastupováním mohou být pověřeni i další členové představenstva.

Předseda organizuje a řídí jednání představenstva. Určují-li tak stanovy, organizuje a řídí i běžnou činnost družstevní záložny. Stanovy ale mohou určit, že běžnou činnost družstevní záložny organizuje a řídí ředitel jmenovaný a odvolávaný představenstvem.

Dále může úkony při běžné činnosti družstevní záložny činit i osoba, která byla záložnou při jejím provozování pověřena k určité činnosti, např. ve stanovách, pracovní náplni, vnitřních organizačních předpisech apod., aniž by k tomu potřebovala v tomto rozsahu zvláštní plnou moc.

Představenstvo družstevní záložny rozhoduje zejména:

- na návrh úvěrové komise o úročení vkladů a úvěrů, o poskytnutí úvěru jiné družstevní záložně nebo bance, o přijetí úvěru od jiné družstevní záložny nebo banky a o přijetí vkladu od jiné družstevní záložny nebo banky,
- o obchodování na vlastní účet s devizami a nástroji směnných kurzů a úrokových sazeb za účelem zajištění rizik vyplývajících z činností družstevní záložny,
- o obchodování na vlastní účet s registrovanými cennými papíry a
- o poplatcích za činnosti a služby poskytované členům.

Představenstvo vypracuje výroční zprávu a předkládá ji spolu s řádnou účetní závěrkou ke schválení členské schůzi. Tuto členskou schůzi je povinno svolat tak, aby se konala do šesti měsíců po ukončení účetního období, za které je výroční zpráva vypracována. Schválenou výroční zprávu zašle představenstvo České národní bance do deseti dnů od jejího schválení. Návrh výroční zprávy musí být zaslán členům nejméně třicet dnů před dnem konání členské schůze družstevní záložny.

8.3. Úvěrová komise

Úvěrová komise je specifickým orgánem družstevní záložny, který není obligatorně zřizován u jiných typů družstev. Povinnost zřídit úvěrovou komisi stanoví pro družstevní záložny přímo zákon o spořitelních a úvěrních družstvech, na rozdíl od všech ostatních obligatorně zřizovaných orgánů spořitelního a úvěrního družstva, s jejichž existencí kromě zákona o spořitelních a úvěrních družstvech počítá také obchodní zákoník.

Úvěrová komise má povinně nejméně tři členy. Volí ji členská schůze z řad členů družstevní záložny. Úvěrová komise družstevní záložny rozhoduje o poskytování úvěrů členům, poskytování záruk ve formě ručení nebo bankovní záruky za členy a o zajištění úvěrů.

Úvěrová komise může převést část výkonu svých pravomocí na jiné osoby, pokud tak určí stanovy. Odpovědnost členů úvěrové komise tím však není dotčena.

8.4. Kontrolní komise

Kontrolní komise je vnitřním kontrolním orgánem družstva. Je oprávněna kontrolovat veškerou činnost družstva a projednávat stížnosti jeho členů. Odpovídá pouze členské schůzi a je nezávislá na ostatních orgánech družstva. Kontrolní komise má nejméně tři členy.

Kontrolní komise se vyjadřuje k řádné účetní závěrce a návrhu na rozdělení zisku nebo úhrady ztráty družstva.

Na zjištěné nedostatky upozorňuje kontrolní komise představenstvo a vyžaduje zjednání nápravy. Kontrolní komise se schází podle potřeby, nejméně ale jednou za tři měsíce.

Kontrolní komise volí ze svých členů předsedu, popřípadě místopředsedu, pokud stanovy neurčují, že jsou voleni členskou schůzí.

Kontrolní komise je oprávněna vyžadovat si u představenstva jakékoliv informace o hospodaření družstva. Představenstvo je povinno bez zbytečného odkladu oznámit kontrolní komisi všechny skutečnosti, které mohou mít závažné důsledky v hospodaření nebo postavení družstva a jeho členů. Totéž platí i ve vztahu k řediteli, je-li jmenován.

9. Střet zájmů, neslučitelnost funkcí a zákaz konkurence

9.1. Střet zájmů

Nezbytnou podmínkou pro zdravé působení a hospodaření družstevní záložny je úprava střetu zájmů u členů volených orgánů a stanovení odlišného mechanismu rozhodování tam, kde jde o osobní zájem takového člena. Tyto zvláštní podmínky se vztahují i na osoby blízké ve smyslu občanského zákoníku.

Členům volených orgánů družstevní záložny, jejím členům, kteří mají pracovní poměr k družstevní záložně, a osobám jim blízkým podle občanského zákoníku lze poskytnout úvěr pouze za podmínek, za nichž jsou úvěry poskytovány ostatním členům družstevní záložny, přičemž členům kontrolní komise, členům, kteří mají pracovní poměr k družstevní záložně, a osobám jim blízkým lze úvěr poskytnout jen s předchozím souhlasem představenstva. Členům představenstva, členům úvěrové komise a osobám jim blízkým lze úvěr poskytnout pouze s předchozím souhlasem kontrolní komise. Člen úvěrové komise a člen, jemuž byla podle stanov svěřena pravomoc rozhodovat o poskytnutí úvěru, nemohou být ručiteli za úvěr, o jehož poskytnutí rozhodovali.

V neposlední řadě je třeba zmínit ustanovení § 7 odst. 3 zákona o spořitelních a úvěrních družstvech, podle kterého platí pro všechny členy volených orgánů pravidlo, že z jednání a rozhodování voleného orgánu družstevní záložny je vždy vyloučen člen tohoto orgánu, o jehož zájmu se rozhoduje.

9.2. Neslučitelnost funkcí

Výkon funkce člena voleného orgánu družstevní záložny je neslučitelný s výkonem funkce člena voleného orgánu jiné družstevní záložny a s pracovním nebo obdobným poměrem v jiné družstevní záložně. Člen představenstva družstevní záložny nesmí být současně statutárním orgánem, členem statutárního orgánu nebo členem dozorčí rady jiné právnické osoby, která je podnikatelem.

Rovněž funkce člena představenstva, člena kontrolní komise a člena úvěrové komise jsou vzájemně neslučitelné. Členem volených orgánů družstevní záložny nemůže být osoba pověřená výkonem vnitřního auditu.

Stanovy mohou určit další případy neslučitelnosti funkcí nebo okolností, pro které člen družstva nemůže být členem některého voleného orgánu družstva. Ustanovení o neslučitelnosti některých funkcí ve spořitelním družstvu mají za cíl předcházet kumulaci

pravomocí v rukou jedné osoby. Porušování těchto ustanovení by mohlo vést k narušení kontrolních mechanismů uvnitř družstevní záložny. Taková situace by vedla například k tomu, že by člen, zastávající několik různých funkcí, neměl dostatek času k tomu, aby se věnoval všem činnostem vyplývajícím ze všech zastávaných funkcí. Proto je slučování funkcí nežádoucí i z hlediska řízení rizik – při větším počtu činností nebo nesprávném nastavení kontroly vnitřních procesů může snadno docházet k chybám. Mimoto, v určitých situacích mohou být koncentrované pravomoci snadno zneužity.

Členové volených orgánů družstevní záložny nebo řídicí osoby jsou povinni před svým zvolením nebo jmenováním do příslušné funkce písemně informovat toho, kdo je volí nebo jmenuje, o své důvěryhodnosti a odborné způsobilosti, o předmětu své případné podnikatelské činnosti, o svém členství v orgánech jiných právnických osob, nebo zda vykonávají v jiných právnických osobách funkci prokuristy nebo v nich mají majetkovou účast, pracovní nebo obdobný poměr, včetně předmětu činnosti této právnické osoby. Členové volených orgánů družstevní záložny nebo řídicí osoby informují písemně i o změnách, které nastaly v průběhu výkonu jejich funkce.

Družstevní záložna je povinna do pěti dnů ode dne zvolení člena orgánu družstevní záložny nebo jmenování řídicí osoby doručit České národní bance žádost o posouzení podmínek pro výkon funkce včetně listin osvědčujících splnění těchto podmínek. Pokud Česká národní banka rozhodne, že zvolený člen orgánu družstevní záložny nebo jmenovaná řídicí osoba nesplňují podmínky pro výkon funkce, zaniká výkon funkce dnem doručení tohoto rozhodnutí družstevní záložně. Česká národní banka ve věci posouzení podmínek pro výkon funkce člena orgánu družstevní záložny nebo řídicí osoby rozhodne do třiceti dnů ode dne doručení žádosti, jinak se má za to, že člen orgánu družstevní záložny nebo řídicí osoba podmínky splňují.

9.3. Zákaz konkurence

Členové představenstva a kontrolní komise družstva, prokuristé a ředitel nesmějí být podnikateli ani členy statutárních a dozorčích orgánů právnických osob s obdobným předmětem činnosti. Stanovy mohou upravit rozsah zákazu konkurence jinak.

Ustanovení o zákazu konkurence mají za cíl zabránit zneužívání postavení člena orgánu družstevní záložny k provádění vlastních výdělečných aktivit.

10. Řídicí a kontrolní systém družstevní záložny

Požadavky na řídicí a kontrolní systém družstevních záložen jsou kromě zákona o spořitelních a úvěrních družstvech stanoveny také ve třetí části vyhlášky České národní banky č. 123/2007 Sb. o pravidlech obezřetného podnikání bank, spořitelních a úvěrních družstev a obchodníků s cennými papíry. Podle této vyhlášky družstevní záložna naplňuje požadavky stanovené pro řídicí a kontrolní systém s ohledem na svou velikost, způsob řízení, počet zaměstnanců, povahu, rozsah a složitost činností, které vykonává, a přihlíží přitom k vývoji prostředí, v němž podniká, včetně vývoje v oblasti řádné správy a řízení společnosti. Družstevní záložna pravidelně prověřuje, zda jí zvolené uznávané standardy jsou nadále aktuální a přiměřené rozsahu, charakteru a složitosti jejích činností. Družstevní záložna musí zabezpečit, aby veškeré schvalovací a rozhodovací procesy a kontrolní činnosti včetně souvisejících odpovědností, pravomocí a vnitřních předpisů bylo možné zpětně rekonstruovat. K zabezpečení tohoto požadavku slouží též systém uchování informací, který družstevní záložna musí zavést a udržovat.

Družstevní záložna musí mít řídicí a kontrolní systém, který zahrnuje tři oblasti - předpoklady řádné správy a řízení družstevní záložny, řízení rizik a systém vnitřní kontroly.

Předpoklady řádné správy a řízení družstevní záložny se rozumí zásady a postupy řízení a organizační uspořádání. Organizační uspořádání má mít řádně, průhledně a uceleně vymezeny působnosti a rozhodovací pravomoci a zároveň má vymezovat funkce, jejichž výkon je neslučitelný, a stanovovat postupy pro zamezení vzniku možného střetu zájmů.

Řízení rizik vždy zahrnuje pravidla přístupu družstevní záložny k rizikům, kterým družstevní záložna je nebo může být vystavena, včetně rizik vyplývajících z vnějšího prostředí a rizika likvidity. Dále má družstevní záložna mít účinné postupy rozpoznávání, vyhodnocování, měření, sledování a ohlašování rizik a účinné postupy přijímání opatření vedoucích k omezení případných rizik.

Součástí **systému vnitřní kontroly** je vždy vnitřní audit a průběžná kontrola dodržování právních povinností družstevní záložny (funkce compliance).

Řídicí a kontrolní systém musí být ucelený a přiměřený charakteru, rozsahu a složitosti činností družstevní záložny.

11. Hospodaření družstevní záložny

Družstevní záložna je povinna při svém podnikání postupovat obezřetně a s náležitou péčí, zejména podnikat způsobem, který neohrožuje návratnost vkladů jejích členů a její bezpečnost a stabilitu.

Družstevní záložna je povinna vyžádat si předchozí souhlas České národní banky k uzavření smlouvy, na jejímž základě dochází k jakékoliv dispozici s podnikem nebo jeho částí.

Zastavení podniku nebo jeho části družstevní záložnou je nepřípustné. Toto opatření předchází situaci, kdy by se podnik družstevní záložny ocitl mimo státní dohled.

Nabývání účasti nebo podílu na jiných právnických osobách je družstevním záložnám výslovně zakázáno, a to v jakékoli formě.

11.1. Řádná účetní závěrka a výroční zpráva o hospodaření

Družstevní záložna je povinna sestavit za každý rok účetní závěrku ve smyslu zákona č. 563/1991 Sb. o účetnictví. Účetní závěrka je nedílný celek a tvoří ji rozvaha (bilance), výkaz zisku a ztráty, příloha, která vysvětluje a doplňuje informace obsažené v rozvaze a výkazu zisku a ztrát. Příloha obsahuje též informace o výši splatných závazků pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, o výši splatných závazků veřejného zdravotního pojištění a o výši evidovaných daňových nedoplatků u místně příslušných finančních orgánů. Účetní závěrka může zahrnovat i přehled o peněžních tocích nebo přehled o změnách vlastního kapitálu.

Družstevní záložny jsou povinny vypracovat výroční zprávu o hospodaření a provést ověření účetní závěrky auditorem za podmínek, které byly popsány výše.

Výroční zprávu předkládá představenstvo spolu s řádnou účetní závěrkou k projednání členské schůzi.

11.2. Ověření účetní závěrky auditorem

Kromě vnitřních kontrolních a řídicích systémů, které je družstevní záložna povinna při svém podnikání nastavit a udržovat v souladu s právními předpisy, je každé spořitelní a úvěrní družstvo povinno podrobit se určitým vnějším kontrolním mechanismům. Jedním z takových mechanismů je pravidelné provádění ověření účetní závěrky auditorem. Jde o osobu, která (ex lege) nemá k družstevní záložně žádný zvláštní vztah, tedy o osobu odlišnou mimo jiné od interního auditu družstevní záložny.

Pravidelně a řádně prováděné ověření účetní závěrky externím auditorem může pomoci k odhalení nejen záměrných manipulací či podvodů, ale zejména k objevení zásadních chyb při hospodaření a účtování spořitelních a úvěrních družstev. Svou činností tedy auditor napomáhá k tomu, aby družstevní záložny zůstávaly ekonomicky zdravými subjekty.

Česká národní banka stanovila ve vyhlášce č. 123/2007 Sb. o pravidlech obezřetného podnikání bank, spořitelních a úvěrních družstev a obchodníků s cennými papíry obsah zprávy o ověření řídicího a kontrolního systému družstevní záložny, způsob, strukturu a periodicitu jejího zpracování, lhůty pro její předložení a další podrobnosti.

Vybraného auditora je družstevní záložna povinna oznámit České národní bance, která je do třiceti dnů ode dne obdržení tohoto oznámení oprávněna auditora odmítnout. Neodmítne-li Česká národní banka auditora ve stanovené lhůtě, platí, že auditor byl schválen. V případě odmítnutí auditora Českou národní bankou je družstevní záložna povinna oznámit do patnácti dnů ode dne odmítnutí České národní bance nového auditora.

Ověřit účetní závěrku družstevní záložny může pouze ten auditor, který nemá k družstevní záložně zvláštní vztah (za osoby, které mají k družstevní záložně zvláštní vztah, se považují členové družstevní záložny, členové volených orgánů družstevní záložny, řídicí osoby a osoby jim blízké ve smyslu občanského zákoníku) a který doloží, že v průběhu minimálně dvou účetních období ověřoval účetní závěrky bank, družstevních záložen nebo jiných finančních institucí, a kterému nebylo v souvislosti s poskytováním auditorských služeb oprávnění k jejich poskytování pozastaveno.

Družstevní záložna zajistí, aby auditor provedl:

- ověření účetní závěrky družstevní záložny,
- jednou za tři kalendářní roky ověření řídicího a kontrolního systému družstevní záložny, přičemž družstevní záložna pro auditora zajistí přehled provedených vnitřních kontrol, které se tohoto ověření týkají,
- vypracování zpráv o ověření účetní závěrky a řídicího a kontrolního systému (družstevní záložna předloží tyto zprávy ve stanovených lhůtách České národní bance),
- ověření údajů, které družstevní záložna povinně uveřejňuje.

11.3. Zisk a ztráta družstevní záložny

Spolu s řádnou účetní závěrkou navrhne představenstvo i způsob rozdělení a užití zisku, popřípadě způsob úhrady ztrát. Členové družstva si mohou vyžádat řádnou účetní závěrku a návrh na rozdělení zisku a úhrady ztrát k nahlédnutí.

Zisk lze rozdělit mezi členy družstevní záložny. Podíl člena na zisku je stanoven poměrem výše členského vkladu k souhrnu všech členských vkladů všech členů k rozvahovému dni řádné účetní závěrky. Na určení zisku, který se má rozdělit mezi členy, se po zohlednění části zisku připadajícího na vypořádací podíly usnáší členská schůze při projednání řádné účetní závěrky.

Vykáže-li družstevní záložna ztrátu, je povinna na členské schůzi rozhodnout při schvalování řádné účetní závěrky, ve které je tato ztráta vyčíslena, o úhradě této ztráty z rizikového fondu a rezervního fondu a nerozděleného zisku z minulých let. Nepostačují-li ke krytí ztráty tyto vlastní zdroje, vzniká schválením řádné účetní závěrky povinnost podílet se svou uhrazovací povinností na krytí ztráty přesahující tyto vlastní zdroje, a to všem osobám, které byly k rozvahovému dni řádné účetní závěrky členy družstevní záložny.

Rozdělení zisku nebo krytí ztráty družstevní záložny provede představenstvo do třiceti dnů ode dne konání členské schůze, která schválila řádnou účetní závěrku, z níž zisk nebo ztráta vyplývá.

11.4. Fondy družstevní záložny

Družstevní záložna obligatorně zřizuje rizikový a rezervní fond.

Rizikový fond zřizuje družstevní záložna při svém vzniku ke krytí rizik z poskytování úvěrů a záruk ve výši nejméně 10 % ročního zisku po zdanění, a to až do doby, kdy výše rizikového fondu dosáhne částky nejméně 20 % souhrnu nesplacených úvěrů a záruk poskytnutých družstevní záložnou.

Rezervní fond je možné vytvořit při vzniku družstevní záložny, nebo ze zisku po zdanění vykázaného v řádné účetní závěrce za účetní období, v němž se poprvé tento zisk vytvoří, a to ve výši nejméně 10 % ze zisku po zdanění. Tento fond se ročně doplňuje o částku určenou ve stanovách, nejméně však o 10 % ze zisku po zdanění, a to až do doby, kdy výše rezervního fondu dosáhne nejméně 20 % základního kapitálu.

Stanovy mohou určit, že se vytváří vyšší rizikový fond a rezervní fond a že se popřípadě zřizují další fondy.

11.5. Kapitálová přiměřenost

Kapitál družstevní záložny činí povinně nejméně 35 000 000 Kč. Družstevní záložna je povinna dodržovat pravidla kapitálové přiměřenosti.

Česká národní banka stanoví v části čtvrté vyhlášky č. 123/2007 Sb. o pravidlech obezřetného podnikání bank, spořitelních a úvěrních družstev a obchodníků s cennými papíry pravidla pro výpočet kapitálové přiměřenosti včetně postupů, které družstevní záložna uplatňuje při výpočtu kapitálové přiměřenosti, pravidla pro stanovení kapitálu, určení jednotlivých kapitálových požadavků a vymezení přístupů pro jejich výpočet, včetně stanovení podmínek pro užívání základních a speciálních přístupů při výpočtu kapitálových požadavků.

Pro výpočet kapitálových požadavků je družstevní záložna oprávněna používat úvěrové hodnocení (rating) dlužníka vypracované osobou, která je zapsaná do seznamu agentur pro úvěrové hodnocení vedeného Českou národní bankou podle zákona o bankách.

Družstevní záložna přijme a uplatňuje spolehlivé, účinné a úplné strategie a postupy pro stanovení, průběžné posuzování a udržování vnitřně stanoveného kapitálu v takové výši, struktuře a rozložení, aby dostatečně pokrýval rizika, kterým je nebo by mohla být vystavena.

11.6. Pravidla angažovanosti a likvidity

Družstevní záložna dodržuje pravidla angažovanosti, tedy pravidla, která omezují výši aktiv a podrozvahových položek vůči osobě nebo skupině osob v závislosti na kapitálu.

Pravidla angažovanosti stanoví Česká národní banka v části páté vyhlášky č. 123/2007 Sb. o pravidlech obezřetného podnikání bank, spořitelních a úvěrních družstev a obchodníků s cennými papíry. Ta pravidla, která jsou pro družstevní záložny odlišná od pravidel pro ostatní subjekty na finančním trhu, stanoví Česká národní banka opatřením České národní banky, vyhlášeným ve Věstníku České národní banky.

Družstevní záložna udržuje trvale svou platební schopnost. Družstevní záložna je povinna dodržovat stanovená **pravidla likvidity** a bezpečného provozu. Tato pravidla mohou upravovat zejména minimální výši likvidních prostředků, popřípadě skupiny těchto prostředků ve vztahu k aktivům nebo k pasivům, popřípadě ke skupině vybraných položek aktiv nebo pasiv, omezení a podmínky pro některé druhy úvěrů nebo investic, vkladů, záruk a závazků, pravidla pro nabývání, financování a posuzování aktiv.

11.7. Zúčtování plateb

Družstevní záložny, které jsou účastníky platebních systémů provozovaných v souladu se zákonem o platebním styku nebo platebních systémů, které provozuje Česká národní banka, si na území České republiky převádějí s ostatními účastníky těchto platebních systémů peněžní prostředky v české měně podle jednotlivých položek vytvořených na základě vlastních příkazů nebo příkazů svých klientů.

Jestliže družstevní záložna na území České republiky nezúčtovala částku v české měně nebo nepoužila bankovní spojení v souladu s příkazem klienta a způsobila tím chybu v zúčtování, je povinna ji opravit opravným zúčtováním. Tato družstevní záložna je povinna bez odkladu převést na účet oprávněného příjemce peněžní prostředky ve správné výši a úrok vyplývající ze smlouvy za období, kdy s nimi nemohl nakládat.

12. Zrušení, zánik, likvidace a přeměna družstevní záložny

Stejně jako ke vzniku družstevní záložny, tak i k jejímu zániku je třeba několika právních skutečností, které lze rozdělit do tří fází. Zrušení družstevní záložny, likvidace družstevní záložny a zánik družstevní záložny.

12.1. Zrušení družstevní záložny

V případě rušení družstevní záložny můžeme uvažovat o dvou základních možných způsobech, a to buď zrušení záložny usnesením členské schůze, nebo rozhodnutím soudu. Obchodní zákoník připouští i jiné možnosti zrušení družstva, jako je například uplynutí doby, na kterou bylo družstvo založeno nebo dosažení účelu, pro který bylo družstvo založeno. Tyto varianty lze však v případě družstevních záložen považovat za málo pravděpodobné.

V případě zániku družstevní záložny rozhodnutím členské schůze musí být o tomto rozhodnutí pořízen notářský zápis.

Soud může na návrh České národní banky, orgánu nebo člena družstevní záložny nebo osoby, která osvědčí právní zájem, rozhodnout o zrušení družstevní záložny a její likvidaci, jestliže nastala alespoň jedna z následujících skutečností:

- počet členů klesl pod 30,
- kapitál klesl pod 35 000 000 Kč,
- uplynulo šest měsíců ode dne, kdy skončilo funkční období orgánu družstevní záložny a nebyl zvolen nový orgán, nebo byla porušena povinnost svolat členskou schůzi, anebo družstevní záložna po dobu delší než jeden rok neprovozuje žádnou činnost,
- založením, fúzí nebo rozdělením družstevní záložny byl porušen zákon.

Soud může na návrh České národní banky rozhodnout o zrušení družstevní záložny a její likvidaci také tehdy, jestliže opatření uložená Českou národní bankou byla neúčinná.

Družstevní záložna se též zrušuje dnem nabytí právní moci odnětí povolení k činnosti družstevní záložny.

12.2. Likvidace družstevní záložny

Nestanoví-li zákon jinak, vstupuje zrušená družstevní záložna do likvidace. Zákon zvláštním způsobem stanoví podmínky způsobilosti k výkonu funkce likvidátora. Osoba vykonávající funkci likvidátora musí splňovat stejné podmínky způsobilosti jako členové volených orgánů družstevní záložny. Likvidátorem navíc nemůže být osoba, která v posledních dvou letech prováděla audit hospodaření družstevní záložny.

12.3. Přeměna družstevní záložny

V případě družstevní záložny neexistuje mnoho možností přeměny. Změna právní formy družstevní záložny není podle současné právní úpravy přípustná, ačkoliv de lege ferenda se uvažuje o možnosti přeměny družstevních záložen v banky (tedy o zavedení možnosti změny právní formy spořitelních a úvěrních družstev na akciové společnosti).

Fúze družstevní záložny je možná jen s jinou družstevní záložnou. Družstevní záložnu lze rozdělit pouze na družstevní záložny. K rozdělení nebo fúzi je přitom třeba předchozího souhlasu České národní banky.

12.4. Zánik družstevní záložny

Družstevní záložna zaniká výmazem z obchodního rejstříku. Tento poslední krok je formálním zakončením celého procesu zániku družstevní záložny.

13. Družstevní záložny a nakládání s informacemi

13.1. Uveřejňování informací

Uveřejňování informací je velice citlivou kapitolou v životě každé družstevní záložny. Vysoké nároky při zvažování, které údaje uveřejňovat a které ne, jsou kladeny nejen na samotnou záložnu, ale i na zákonodárce a regulátora. Vždyť zveřejnění důvěrných, citlivých či významných informací o družstevní záložně nebo jejích členech může napomoci konkurenčním subjektům na trhu. Mimoto s ohledem na ochranu osobních údajů klientů vůbec není možné některé údaje zveřejňovat. Naopak nedostatek veřejně přístupných informací vede k tomu, že potenciaální členové nemají možnost zjistit dostatek informací o fungování družstevní záložny před tím, nežli se stanou jejími členy.

Družstevní záložna uveřejňuje základní údaje o sobě, o svých členech s kvalifikovanou účastí na družstevní záložně a o svých členech s dalším vkladem, o své činnosti a finanční situaci.

Družstevní záložna uveřejňuje také údaje o plnění pravidel obezřetného podnikání a o řízení rizik na individuálním základě.

Schválená účetní závěrka, výroční zpráva a opis povolení musí být uveřejněny na místě veřejně přístupném v sídle družstevní záložny, v jejích pobočkách, expoziturách a jednatelstvích.

Není-li účetní závěrka, výroční zpráva nebo opis povolení řádně uveřejněn, dopouští se družstevní záložna správního deliktu, ze který jí může být v řízení, projednávaném v prvním stupni Českou národní bankou udělena pokuta až do výše pěti milionů korun.

Družstevní záložna nemusí uveřejnit informaci, která není významná nebo která je citlivá či důvěrná.

Informace je významná, pokud by její vynechání nebo chybné uvedení mohlo změnit či ovlivnit hodnocení či rozhodnutí osob, které spoléhají na tyto informace při svých rozhodnutích.

Informace je citlivá, pokud by jejím uveřejněním mohlo být poškozeno postavení družstevní záložny v rámci soutěžního prostředí, zejména jde-li o informaci o produktech nebo systémech, která by sdílením s ostatními soutěžiteli mohla znehodnotit investici

družstevní záložny do těchto produktů nebo systémů.

Informace je důvěrná, pokud je družstevní záložna zavázána klientům, zákazníkům nebo jiným protistranám zachovávat o ní mlčenlivost.

Česká národní banka stanoví vyhláškou (č. 123/2007 Sb.) obsah údajů určených k uveřejnění, jakož i formu, způsob, strukturu, periodicitu a lhůty uveřejnění údajů a obsah údajů ověřovaných auditorem.

Družstevní záložna zavede vnitřní postupy a zásady pro plnění požadavků na uveřejnění a pro hodnocení přiměřenosti uveřejňovaných údajů, včetně jejich ověřování a frekvence uveřejňování.

Člen družstevní záložny je oprávněn v souvislosti se svým podnikáním žádat po družstevní záložně, aby mu poskytla bez zbytečného odkladu písemné vysvětlení úvěrového hodnocení jeho osoby pro účely posuzování jeho úvěru nebo jeho žádosti o úvěr. Družstevní záložna má vůči žadateli nárok na náhradu přiměřených nákladů spojených s poskytnutím vysvětlení úvěrového hodnocení.

13.2. Povinnost mlčenlivosti z pohledu družstevní záložny

Družstevní záložna je povinna zachovávat v tajnosti a chránit před zneužitím údaje o svém členovi a o jeho obchodech s družstevní záložnou.

Zprávu o údajích, které je družstevní záložna povinna zachovávat v tajnosti a chránit před zneužitím, je družstevní záložna povinna podat osobám pověřeným výkonem dohledu.

Za porušení povinnosti mlčenlivosti se nepovažuje výměna informací mezi Českou národní bankou a orgány dohledu a obdobných institucí jiných států, jestliže předmětem výměny jsou informace o subjektech, které působí nebo hodlají působit na území příslušného státu. Porušením povinnosti mlčenlivosti rovněž není sdělení údajů o členovi družstevní záložny a jeho obchodech při podání trestního oznámení nebo při plnění oznamovací povinnosti podle zákona o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu nebo zákona o provádění mezinárodních sankcí.

Zprávu o údajích, které je družstevní záložna povinna zachovávat v tajnosti a chránit před zneužitím, podá družstevní záložna bez souhlasu člena jen na písemné vyžádání

- soudu pro účely občanského soudního řízení,

- orgánu činného v trestním řízení za podmínek, které stanoví zvláštní zákon,
- správců daně za podmínek podle zvláštního zákona o správě daní a poplatků,
- příslušného orgánu podle zákona o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu nebo zákona o provádění mezinárodních sankcí,
- orgánů sociálního zabezpečení ve věci řízení o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, které člen družstevní záložny dluží, orgánů sociálního zabezpečení nebo obecních úřadů obcí s rozšířenou působností nebo pověřených obecních úřadů ve věci řízení o přeplatku na dávkách sociálního zabezpečení nebo orgánů státní sociální podpory ve věci řízení o přeplatku na dávkách státní sociální podpory, který je člen družstevní záložny povinen vrátit; to platí i pro vymáhání tohoto pojistného, příspěvku a přeplatku,
- zdravotních pojišťoven ve věci řízení o pojistném na veřejné zdravotní pojištění, které člen družstevní záložny dluží; to platí i pro vymáhání tohoto pojistného,
- soudního exekutora pověřeného provedením exekuce podle insolvenčního zákona,
- úřadu práce ve věci řízení o vrácení finančních prostředků poskytnutých členovi družstevní záložny ze státního rozpočtu; to platí i pro vymáhání těchto prostředků,
- Národního bezpečnostního úřadu, zpravodajské služby nebo Ministerstva vnitra při provádění bezpečnostního řízení podle zákona o ochraně utajovaných skutečností a o bezpečnostní způsobilosti.

Písemné vyžádání musí obsahovat údaje, podle nichž může družstevní záložna příslušnou záležitost identifikovat.

Družstevní záložna je povinna sdělit i bez souhlasu člena na písemné vyžádání orgánů sociálního zabezpečení ve věci řízení o vrácení dávky poukázané na účet po úmrtí příjemce dávky včetně jejího vymáhání identifikační údaje o svém členovi, který je majitelem účtu, a osobách oprávněných nakládat s peněžními prostředky na tomto účtu a údaje o záležitostech týkajících se tohoto účtu. Družstevní záložna je rovněž povinna po

úmrtí člena sdělit tyto údaje na písemné vyžádání úřadu práce.

Družstevní záložna je povinna i bez souhlasu svého člena sdělit osobě oprávněné za účelem výkonu rozhodnutí nebo daňové exekuce číslo účtu svého člena včetně identifikačního kódu družstevní záložny a identifikační údaje o svém členovi, který je majitelem účtu. Stejná povinnost družstevní záložny platí i ve vztahu k osobě, která prokáže, že v důsledku vlastní chybné dispozice družstevní záložně utrpěla škodu a že se bez tohoto údaje nemůže domoci svého práva na vydání bezdůvodného obohacení ve smyslu občanského zákoníku.

Zprávu o údajích, které je družstevní záložna povinna zachovávat v tajnosti a chránit před zneužitím, podá družstevní záložna v souvislosti se svým podnikáním na území jiného státu i bez souhlasu člena, pokud je to nutné ke splnění povinnosti uložené právním řádem státu, na jehož území podniká.

Zaměstnanci a členové orgánů družstevní záložny jsou povinni zachovávat mlčenlivost ve služebních věcech dotýkajících se zájmů družstevní záložny a jejích členů. Z důvodů taxativně stanovených zákonem o spořitelních a úvěrních družstvech je představenstvo této povinnosti zproští.

Povinnost zachovávat mlčenlivost trvá i po skončení pracovněprávního nebo jiného obdobného vztahu.

Poruší-li zaměstnanec nebo člen voleného orgánu družstevní záložny povinnost mlčenlivosti, dopustí se přestupku, za který mu hrozí pokuta do výše jednoho milionu korun.

Zachování mlčenlivosti o některých skutečnostech, zejména o citlivých a důvěrných informacích spojených s jednotlivými klienty, je pro družstevní záložny samotné „životně“ důležité. Nejen proto, že to ukládá zákon, ani proto, že jim hrozí sankce, ale z důvodů ztráty kredibility u členů a kvůli hrozbě vyzrazení strategických plánů a rozhodnutí, či potencionálních budoucích konkurenčních výhod (například zamýšlené nové služby a podobně) před jejich oficiálním oznámením členům či veřejnosti, což by mohlo pomoci konkurenčním subjektům na trhu.

Z výše uvedených důvodů jsou družstevní záložny při nastavování vnitřních pravidel k zachování mlčenlivosti obvykle motivovány též svými vlastními zájmy.

13.3. Reporting

Družstevní záložna je povinna vypracovat a předkládat České národní bance informace a podklady, jejichž obsah, formu, lhůty a způsob předkládání stanoví Česká národní banka vyhláškou (č. 123/2007 Sb.).

Informace a podklady odlišné pro družstevní záložny od informací a podkladů pro ostatní subjekty na finančním trhu stanoví Česká národní banka opatřením České národní banky, vyhlášeným ve Věstníku České národní banky. Tímto opatřením je opatření ČNB č. 3/2007 o předkládání výkazů spořitelními a úvěrními družstvy České národní bance ve znění opatření č. 8/2007 a č. 1/2008. Toto opatření stanoví obsah, formu, termíny a způsob sestavování a předkládání informací České národní bance spořitelními a úvěrními družstvy.

Družstevní záložna sestavuje a České národní bance předkládá výkazy podle tohoto opatření od zápisu do obchodního rejstříku do dne zániku povolení působit jako družstevní záložna. Mezi jinými družstevní záložna předkládá například měsíční rozvahu, měsíční výkaz zisku a ztrát, hlášení o kapitálové přiměřenosti (měsíční), hlášení o angažovanosti (měsíční), hlášení o kategorizaci pohledávek (měsíční), hlášení o organizační struktuře (čtvrtletní) a jiné.

Mimo výše uvedené informace a podklady je Česká národní banka oprávněna vyzvat družstevní záložnu k předložení dalších údajů, dokladů nebo informací. Družstevní záložna je povinna předložit vyžádané údaje, doklady nebo informace do tří dnů od doručení výzvy, není-li ve výzvě stanovena lhůta pozdější.

Družstevní záložna je povinna informovat Českou národní banku o zamýšlené změně stanov týkající se skutečností, které musí být ve stanovách uvedeny na základě požadavku obchodního zákoníku nebo zákona o spořitelních a úvěrních družstvech. Notářsky ověřené stanovy a jejich změny musí být uloženy u České národní banky.

V případě, že představenstvo nebo kontrolní komise zjistí, že družstevní záložna je nebo se stane platebně neschopnou nebo že družstevní záložně vznikly nebo pravděpodobně vzniknou ztráty, které způsobily nebo mohou způsobit pokles poměru kapitálu k aktivům pod poměr stanovený Českou národní bankou, informuje o tom neprodleně Českou národní banku.

Informování regulátora o celkovém hospodaření družstevní záložny je jedním z kontrolních mechanismů vedoucích ve svém důsledku k ochraně členských vkladů a celkové ekonomické stability družstevní záložny. Tento režim, kdy (i při zachování

vrcholné pozice členské schůze v organizační struktuře družstevní záložny) je vrcholným kontrolním orgánem Česká národní banka nadaná poměrně širokou pravomocí zasahovat svými rozhodnutími do řízení a fungování družstevní záložny, byl nastolen po zkušenostech s fungováním družstevních záložen v devadesátých letech dvacátého století. Tehdy se ukázalo, že zejména ve velkých družstevních záložnách, kde panuje mezi členy anonymita, prakticky není možné, aby sami členové byli schopni sledovat dění uvnitř záložny, porozumět mu a zasáhnout včas tak, aby nedošlo k chybám či podvodům v hospodaření spořitelního družstva.

14. Dohled nad družstevními záložnami

Na začátku transformačního procesu bylo jediným dozorovým orgánem Ministerstvo financí. Funkce regulatorní a dohledové instituce byla však značně podceněna a v souladu s myšlenkou liberálního trhu byly tyto funkce na počátku devadesátých let dvacátého století poněkud upozaděny. Nově vznikající finanční soustava přitom postrádala kontinuitu – po několika desetiletí trvajícím systémem centrálně plánovaného hospodářství měla ze dne na den nastoupit tržní ekonomika.

V průběhu devadesátých let vývoj dohledu směřoval spíše k roztržštění pravomocí. Část dohledových funkcí vykonávala Česká národní banka, část mělo v kompetenci Ministerstvo financí. Dohled nad finančním trhem v České republice vykonávaly také tři specializované instituce: Komise pro cenné papíry, Úřad pro dohled nad družstevními záložnami a Úřad pro dozor nad pojišťovnami a penzijními fondy. Jednalo se o různé úřady, s rozdílnými modely řízení, pravomocemi, monitorovacími systémy a finančními zdroji. Docházelo tedy zákonitě k častému prolínání dozorových aktivit a k duplicitě některých činností. Na druhé straně některé oblasti finančního trhu byly kontrolovány zcela nedostatečně – družstevní záložny krachující na konci devadesátých let jsou v tomto směru „učebnicovým příkladem.“

V průběhu devadesátých let se také ukázalo, že dochází ke globalizaci finančních služeb, uvolňování pohybu kapitálu a jeho deregulaci, prorůstání finančních trhů, modernizaci informačních a komunikačních prostředků používaných finančními institucemi a jejich klienty, vytváření velkých bankovních skupin které nabízejí služby nejen z oblasti bankovní, ale i z oblasti pojišťovnictví, obchodníků s cennými papíry, leasingové služby a podobně, vznikají smíšené finanční skupiny a skupiny holdingové. Banky zakládají dceřinné společnosti, mění se způsoby financování. Uvnitř uskupení se jednotlivé činnosti překrývají a prolínají. Tím se stírají dřívější rozdíly v činnostech jednotlivých účastníků trhu, finanční instituce rozšiřují nabídku svých služeb, nabízejí klientům komplexní finanční produkty. V souvislosti s tím vzrůstá nebezpečí rizika, že v případě zhroutení jednoho z článků řetězu ve skupině může dojít k nestabilitě celé skupiny a následně k nestabilitě ostatních účastníků trhu.

V roce 2004 byl tedy schválen návrh integrace dozoru, která skončila v roce 2006 a znamenala přesun všech kompetencí a povinností na Českou národní banku, která je v současné době jediným dozorovým orgánem nad finančním trhem v České republice.

V souvislosti s integrací dohledů nad finančním trhem do České národní banky

ukončil ke dni 31. 3. 2006 svoji činnost i Úřad pro dohled nad družstevními záložnami a jeho působnost přešla od 1. 4. 2006 na Českou národní banku. Dohled nad činností družstevních záložen tedy v současné době vykonává pouze Česká národní banka.

Jako jedna z námitek proti sjednocení dohledu nad finančním trhem bylo uváděno tvrzení, že klient by měl mít možnost si vybrat, zda uloží peníze u více regulované a tedy pravděpodobně bezpečnější banky nebo u méně regulovaného subjektu (např. družstevní záložny v podobě z devadesátých let). Problém této teorie spočívá v tom, že běžný klient není schopen (a nemá ani možnost) posoudit rizikovost instituce, do které vkládá své peníze, ale rozhodnutí klientů riskovat a následný krach může ovlivnit celou ekonomiku. Důkazem toho je situace z devadesátých let, která byla mimo jiné zapříčiněna naivním spoléháním na schopnosti klientů. Takové schopnosti nemají ani klienti stabilních tržních ekonomik, natožpak klienti zvyklí na totalitní řízení.

Mimoto ani z hlediska rovnosti hospodářské soutěže (záložny versus banky) není odůvodnitelné, aby pro některé subjekty existovaly mírnější podmínky než pro jiné.

14.1. Informační povinnost České národní banky

Česká národní banka plní konzultační a informační povinnost vůči orgánům dohledu hostitelských států a orgánům Evropské unie. Česká národní banka a orgány hostitelských států si vyměňují informace o činnosti družstevních záložen, jež mohou usnadnit dohled nad nimi nebo zkoumání podmínek pro vydání povolení.

Česká národní banka informuje Komisi Evropských společenství zejména o

- počtu a povaze případů, kdy zamítla žádost družstevní záložny o zřízení pobočky v hostitelském státě,
- udělených a odňatých povoleních,
- opatřeních, která jsou uplatňována vůči družstevním záložnám při zřizování poboček ve státech, které nejsou členskými státy,
- skutečnosti, že se družstevní záložna stala osobou ovládanou osobou řídící se právem státu, který není členským státem, a o struktuře konsolidačního celku, jehož je tato družstevní záložna součástí,
- diskriminačních opatřeních, která jsou uplatňována vůči družstevním záložnám při zakládání poboček ve státech, které nejsou členským státem,

- finančních holdingových osobách, ve kterých je družstevní záložna účastna,
- postupu, použitém vůči pobočce na základě zjištěných nedostatků v podnikání družstevní záložny v případě, kdy věc nesnese odkladu a je to nutné v zájmu členů,
- všech konsolidačních celcích, jejichž součástí je družstevní záložna.

Česká národní banka neprodleně informuje o vydání rozhodnutí o úpadku a o prohlášení konkursu na majetek družstevní záložny příslušný orgán dohledu členského státu Evropské unie, ve kterém má družstevní záložna pobočku. Česká národní banka usiluje o koordinaci své činnosti s orgány dohledu všech členských států Evropské unie, v nichž má družstevní záložna pobočku.

Česká národní banka informuje Komisi Evropských společenství na její žádost o žádosti

- osoby ovládané osobou řídící se právem státu, který není členským státem, o povolení,
- osoby řídící se právem státu, který není členským státem, nebo osoby ovládané osobou řídící se právem státu, který není členským státem, o nabytí takového podílu na družstevní záložně, v jehož důsledku by se žadatel stal osobou ovládající družstevní záložnu.

14.2. Spolupráce centrálních bank v rámci Evropské unie

V rámci výkonu dohledu nad družstevními záložnami Česká národní banka spolupracuje s orgány dohledu jiných států, zejména těch, na jejichž území má družstevní záložna pobočku.

Na vyžádání Česká národní banka poskytuje orgánům dohledu jiných států zejména informace

- o podílech na družstevní záložně,
- o řízení družstevní záložny,
- o ukazateli kapitálové přiměřenosti a konsolidovaném ukazateli kapitálové přiměřenosti,
- důležité pro dohled nad těmito družstevními záložnami, zejména v oblasti likvidity, platební schopnosti, pojištění vkladů, kapitálové přiměřenosti, konsolidovaného dohledu, účetnictví, vnitřní kontroly a monitorování rizik

vzniklých z otevřených pozic na finančních trzích na území České republiky nebo na území státu, na jehož území družstevní záložna tato rizika podstoupila.

Na vyžádání nebo z vlastního podnětu Česká národní banka poskytuje orgánům dohledu jiných členských států též informace, které mají podstatný vliv na hodnocení finanční situace úvěrové instituce nebo finanční instituce v dotčeném členském státě, zejména pak informace týkající se

- určení struktury konsolidačního celku, všech významných družstevních záložen v tomto konsolidačním celku a orgánů dohledu v tomto konsolidačním celku,
- postupů shromažďování informací od družstevních záložen v konsolidačním celku a ověřování těchto informací,
- vývoje v družstevní záložně nebo jiné osobě v konsolidačním celku, který může vážně ohrozit finanční situaci úvěrové instituce v konsolidačním celku,
- závažných sankcí a opatření k nápravě mimořádného významu uložených družstevní záložně podle zákona o spořitelních a úvěrních družstvech.

Česká národní banka může požadovat informace po orgánu dohledu státu, na jehož území má družstevní záložna pobočku nebo na jehož území se nachází osoba ovládající družstevní záložnu nebo osoba ovládající osobu, která ovládá družstevní záložnu.

14.3. Povinnost mlčenlivosti

Osoby provádějící dohled nad činností družstevních záložen jsou povinny zachovávat mlčenlivost o všech skutečnostech, o nichž se dozvěděly v souvislosti s výkonem svého povolání, zaměstnání nebo funkce. Mohou poskytovat třetím osobám informace pouze v souhrnné podobě, u nichž nelze identifikovat, o kterou konkrétní družstevní záložnu či člena družstevní záložny se jedná. Povinnost mlčenlivosti trvá i po skončení pracovněprávního nebo jiného obdobného vztahu.

Informace získané při výkonu své činnosti mohou osoby provádějící dohled nad činností družstevních záložen použít pouze k plnění úkolů České národní banky nebo v soudním řízení o žalobě ohledně rozhodnutí učiněného v souvislosti s výkonem dohledu nebo v obdobném řízení před mezinárodním orgánem.

Za porušení povinnosti mlčenlivosti se nepovažuje poskytnutí informací získaných v souvislosti s výkonem dohledu orgánu činnému v trestním řízení v České

republice a orgánu dohledu nebo doplňkového dohledu nad osobami ve finančním konglomerátu nebo nad finančními institucemi nebo finančními trhy nebo úvěrovými institucemi v jiném státě a Komisi Evropských společenství.

Za porušení povinnosti mlčenlivosti se při dodržení ustanovení zákona o spořitelních a úvěrních družstvech nepovažuje poskytnutí informací získaných v souvislosti s výkonem dohledu veřejným orgánům a dalším osobám v České republice, jsou-li informace poskytovány pro plnění funkce

- orgánů působících při likvidaci nebo úpadku u družstevní záložny,
- dohledu nad orgánem působícím při likvidaci nebo úpadku u družstevní záložny,
- auditora zákonem stanovené účetní závěrky družstevní záložny,
- dohledu nad auditorem stanovené účetní závěrky družstevní záložny,
- dohledu nad dodržováním práva obchodních společností,
- boje proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu nebo provádění mezinárodních sankcí za účelem udržování mezinárodního míru a bezpečnosti, ochrany základních lidských práv a boje proti terorismu,
- dohledu nad platebními nebo vypořádacími systémy,
- provozovatele platebního nebo vypořádacího systému,
- centrální banky zodpovědné za měnovou politiku,
- systémů pojištění pohledávek z vkladů a pojištění investorů.

Informace získané v souvislosti s výkonem dohledu mohou být poskytovány orgánům Evropské unie, členských států Evropské unie i jiných států je-li to zapotřebí ke splnění závazků vyplývajících z mezinárodní smlouvy.

Poskytnutí informací je možné pouze za podmínky, že pro instituci nebo osobu je zaveden režim ochrany informací nejméně v rozsahu zákona o spořitelních a úvěrních družstvech.

Informace získané od orgánů hostitelských států nemohou být použity k jinému účelu než k tomu, pro který byly poskytnuty, a nesmí být bez souhlasu poskytovatele poskytnuty třetí osobě. Informace získané v rámci dohledu na místě v rámci jiného státu nesmí být bez souhlasu orgánů dohledu tohoto státu poskytnuty třetí osobě.

14.4. Kontrolní činnost České národní banky

Předmětem dohledu České národní banky je dodržování zákona o spořitelních a úvěrních družstvech, zvláštních zákonů, vyhlášek Ministerstva financí vydaných podle zákona o spořitelních a úvěrních družstvech a právních předpisů a opatření České národní banky vydaných podle zákona o družstevních záložnách, jakož i rozhodnutí vydaných Českou národní bankou.

Česká národní banka může požádat o kontrolu na místě u jí dohlížených osob na území hostitelských států. Tyto osoby jsou povinny umožnit provedení kontroly na místě a poskytnout České národní bance potřebnou součinnost. Pokud Česká národní banka o provedení kontroly požádala, je oprávněna se jí zúčastnit, pokud tuto kontrolu neprovádí sama.

Česká národní banka při výkonu dohledu zároveň alespoň jednou ročně přezkoumává a vyhodnocuje, zda uspořádání, strategie, postupy a mechanismy zavedené družstevní záložnou a kapitál družstevní záložny zajišťují bezpečný a spolehlivý provoz družstevní záložny a krytí rizik, kterým je nebo může být vystavena. Tento přezkum a vyhodnocování provádí Česká národní banka v rozsahu a periodicitě, přiměřených velikosti, významu a postavení družstevní záložny na finančním trhu a charakteru, rozsahu a složitosti jejích činností.

Česká národní banka je též oprávněna

- účastnit se jednání orgánů jiných právnických osob, které jsou úzce propojeny s družstevní záložnou,
- při výkonu dohledu vstupovat do prostorů osoby, která je úzce propojena s družstevní záložnou, a
- požadovat předložení dokumentů a podání vysvětlení souvisejících s předmětem kontroly.

Pokud situace v družstevní záložně nebo v konsolidačním celku, nad nímž Česká národní banka vykonává dohled, může ohrozit stabilitu finančního systému v České republice, je Česká národní banka povinna informovat o této skutečnosti Ministerstvo financí.

14.5. Přestupky a správní delikty

Závěrečná část zákona o spořitelních a úvěrních družstvech vypočítává různé přestupky fyzických osob spojené s existencí a činností družstevních záložen. Dále pojednává o správních deliktech právnických osob a stanoví sankce za přestupky a správní delikty. Jako sankce jsou stanoveny pokuty v různé výši podle typu přestupku či správního deliktu.

Přestupky fyzických osob podle zákona o spořitelních a úvěrních družstvech jsou šetřeny a projednávány podle přestupkového zákona.

Správní delikty právnických osob podle zákona o spořitelních a úvěrních družstvech v prvním stupni projednává Česká národní banka. Účastníkem řízení bude zpravidla pouze dotčená družstevní záložna.

Proti rozhodnutí České národní banky v řízení o správním deliktu může dotčená družstevní záložna podat rozklad k bankovní radě ČNB.

Při zjištění nedostatků v podnikání družstevní záložny je na uvážení České národní banky, jaká opatření se zřetelem na všechny rozhodné skutečnosti přijme. Na soudu je, aby v případném řízení posoudil, zda toto uvážení vychází z dostatečně zjištěného stavu věci, zda odpovídá zásadám logiky a je v souladu s účelem sledovaným tímto institutem.⁶

14.6. Odnětí povolení

Při přetrvávání závažných nedostatků v podnikání družstevní záložny Česká národní banka povolení odejme.

Povolení může být dále odňato, jestliže družstevní záložna nezačala podnikat do dvanácti měsíců ode dne udělení povolení nebo po dobu šesti měsíců nepřijímá vklady od členů nebo jim neposkytuje úvěry, nebo v případě, že povolení bylo získáno na základě nepravdivých údajů uvedených v žádosti či jiným nikoliv řádným způsobem.

Česká národní banka odejme též povolení, jestliže zjistí, že kapitálová přiměřenost družstevní záložny je menší než jedna třetina součtu jejích jednotlivých kapitálových požadavků.

V rozhodnutí o odnětí povolení se stanoví den, ke kterému se povolení odnímá.

Ode dne právní moci rozhodnutí o odnětí povolení nesmí dotčená právnická osoba přijímat vklady a poskytovat úvěry a provozovat další činnosti, s výjimkou těch, které jsou nezbytné k vypořádání jejích pohledávek a závazků.

---

⁶ Blíže k tomu rozhodnutí Nejvyššího správního soudu č. 5 A 131-2001

14.7. Uveřejňování informací

Česká národní banka v souvislosti s kontrolou a regulací družstevních záložen uveřejňuje způsobem umožňujícím dálkový přístup

- aktualizovaná znění zákonů, vyhlášek a opatření České národní banky, upravujících pravidla obezřetného podnikání družstevních záložen, a úředních sdělení České národní banky k nim,
- informace o způsobu využití možností volby nebo uvážení daných členským státům a jejich orgánům dohledu právem Evropských společenství v právních předpisech týkajících se pravidel obezřetného podnikání družstevních záložen,
- informace o přístupu a metodách České národní banky používaných při výkonu dohledu nad družstevními záložnami,
- souhrnné statistické údaje o plnění pravidel obezřetného podnikání družstevními záložnami v České republice.

Výše uvedené informace Česká národní banka uveřejňuje a pravidelně aktualizuje tak, aby je bylo možné porovnat s informacemi stejného druhu uveřejněnými orgány dohledu v jiných členských státech.

15. Princip jednotné licence

Princip jednotné licence byl zaveden zákonem č. 280/2004 Sb., který novelizoval zákon o spořitelních a úvěrních družstvech (blíže bylo o tomto zákoně pojednáno výše). Princip jednotné licence je implementací práva Evropských společenství do právního řádu České republiky a praktickým naplněním zásady volného pohybu služeb.

Družstevní záložny jsou oprávněny zřídit pobočky na území jiného členského státu (dále jen "hostitelský stát") a podnikat na jeho území v rozsahu povolení jen se souhlasem České národní banky.

Česká národní banka rozhodne o žádosti o udělení souhlasu ke zřízení pobočky družstevní záložny. Podmínkami pro udělení souhlasu jsou ekonomická stabilita družstevní záložny a organizační struktura družstevní záložny umožňující podnikání družstevní záložny.

Jestliže Česká národní banka souhlas udělí, zašle orgánu dohledu hostitelského státu informace o skutečnostech uvedených v žádosti o udělení souhlasu.

Česká národní banka poté oznámí družstevní záložně doručení informací orgánu dohledu hostitelského státu.

Družstevní záložna je oprávněna zřídit pobočku a podnikat na území hostitelského státu za podmínek stanovených právními předpisy hostitelského státu a po stanovení podmínek orgánu dohledu tohoto státu pro zřízení pobočky a podnikání. Neobdrží-li družstevní záložna tyto podmínky do dvou měsíců ode dne doručení informací orgánu dohledu hostitelského státu, je oprávněna zřídit pobočku a zahájit činnost uplynutím této lhůty.

Družstevní záložna je povinna dále informovat Českou národní banku i orgán dohledu o změnách skutečností, které byly uvedeny v žádosti o udělení souhlasu ke zřízení pobočky.

Má-li družstevní záložna v úmyslu provozovat činnosti na území hostitelského státu v rozsahu povolení uděleného jí Českou národní bankou bez založení pobočky, pokud jejich provozování nemá charakter trvalé hospodářské činnosti, oznámí písemně svůj záměr se specifikací vykonávané činnosti alespoň 60 dní před zahájením této činnosti České národní bance. Česká národní banka oznámí orgánu dohledu hostitelského státu záměr družstevní záložny provozovat činnost na jeho území.

Dohled nad pobočkou družstevní záložny na území hostitelského státu vykonává Česká národní banka. Dohled nad likviditou pobočky družstevní záložny vykonává také

orgán dohledu hostitelského státu. Pobočka podléhá opatřením přijatým hostitelským státem v rámci jeho měnové politiky. V případě států, které zavedly euro jako svou měnu, podléhá pobočka opatřením přijatým Evropskou centrální bankou.

Družstevní záložna je povinna poskytnout hostitelskému státu na jeho vyžádání informace a pravidelná hlášení ve formě statistických údajů o podnikání své pobočky na území hostitelského státu v rozsahu, v jakém tyto údaje poskytují družstevní záložny se sídlem na jeho území.

Pokud orgán dohledu hostitelského státu zjistí, že družstevní záložna nebo její pobočka na jeho území porušuje ustanovení právních předpisů v oblastech, které spadají do působnosti hostitelského státu, a družstevní záložna i přes výzvu orgánu dohledu hostitelského státu neukončí tento protiprávní stav, přijme Česká národní banka na základě žádosti orgánu dohledu hostitelského státu potřebná opatření k zajištění ukončení protiprávního stavu a informuje o nich orgán dohledu hostitelského státu.

Česká národní banka vždy bez zbytečného odkladu informuje příslušný orgán dohledu hostitelského státu o vydání rozhodnutí o zákazu nakládání vkladatelů s jejich vklady.

Před rozhodnutím o změně nebo odnětí povolení družstevní záložně, která podniká na území hostitelského státu, konzultuje Česká národní banka svůj záměr s orgánem dohledu tohoto státu. Nesnese-li věc odkladu, Česká národní banka orgán dohledu informuje o svém záměru povolení změnit nebo odebrat. Česká národní banka informuje o změně nebo odnětí povolení neprodleně orgány dohledu států, v nichž družstevní záložna podniká.

O odnětí povolení družstevní záložně informuje Česká národní banka neprodleně orgán dohledu hostitelského státu, ve kterém družstevní záložna podnikala.

Podnikání družstevních záložen, včetně jejich poboček působících na území hostitelského státu, podléhá dohledu České národní banky, včetně kontrol na místě po předchozím informování orgánu dohledu hostitelského státu. Česká národní banka může požádat příslušný orgán dohledu hostitelského státu o provedení kontroly na území hostitelského státu.

Porušování principů jednotné licence obvykle naplňuje skutkovou podstatu správních deliktů právnických osob ve smyslu zákona o spořitelních a úvěrních družstvech. Tyto správní delikty jsou postižitelné pokutou dosahující výše až dvacet milionů korun.

16. Pojištění vkladů členů

Pojištění vkladů je institut, který byl zaveden do zákona o bankách v roce 1994. Jedná se o standardní řešení ochrany vkladů, které je v souladu s právem Evropských společenství: Právo Evropských společenství totiž vyžaduje, aby byl zřízen alespoň jeden systém depozitních záruk. Instituce, které se takového systému neúčastní, nesmí od veřejnosti přijímat vklady.

Dne 1. 4. 2006 nabyt účinnosti zákon č. 57/2006 Sb., o změně zákonů v souvislosti se sjednocením dohledu nad finančním trhem, kterým byl novelizován zákon o spořitelních a úvěrních družstvech. Od tohoto data jsou vklady v činných družstevních záložnách řešeny dle zákona č. 21/1992 Sb. o bankách, ve znění pozdějších předpisů a jsou pojištěny u Fondu pojištění vkladů (dříve to byl Zajišťovací fond družstevních záložn).

Podle § 14 zákona o spořitelních a úvěrních družstvech jsou všechny družstevní záložny povinny účastnit se systému pojištění pohledávek z vkladů podle části třinácté zákona o bankách.

Ustanovení zákona o bankách, která upravují práva a povinnosti bank vyplývající z účasti v systému pojištění pohledávek z vkladů, se vztahují na družstevní záložny obdobně. Osoba, které svědčí pojištěná pohledávka z vkladu vedeného u družstevní záložny, je oprávněnou osobou ve smyslu části třinácté zákona o bankách.

Podle zákona o bankách je zřízen Fond pojištění vkladů, který je právnickou osobou a zapisuje se do obchodního rejstříku. Zdrojem Fondu pojištění vkladů jsou příspěvky od bank a družstevních záložn, výnosy z investování peněžních prostředků, peněžní prostředky, které si Fond pojištění vkladů obstaral na trhu, návratné finanční výpomoci, a výtěžky z ukončených insolvenčních a likvidačních řízení.

Pojištěny jsou veškeré pohledávky z vkladů včetně úroků vedených při splnění požadavků na identifikaci v české měně nebo v cizí měně, evidovaných jako kreditní zůstatky na účtech či vkladních knížkách nebo potvrzených vkladovým certifikátem, vkladním listem či jiným obdobným dokumentem.

Systém pojištění pohledávek z vkladů se nevztahuje na směnky a jiné cenné papíry.

Roční příspěvek banky nebo družstevní záložny do Fondu pojištění vkladů činí 0,1 % z průměru objemu pojištěných pohledávek z vkladů za předchozí rok, včetně úroků. O nezaplacení příspěvku informuje Fond pojištění vkladů neprodleně Českou

národní banku.

Čerpat z Fondu pojištění vkladů lze jen na náhrady za pohledávky z vkladů oprávněným osobám (vkladatelům). Náhrada za pojištěnou pohledávku z vkladu se oprávněné osobě z Fondu pojištění vkladů poskytne poté, co Fond pojištění vkladů obdrží písemné oznámení České národní banky o neschopnosti družstevní záložny dostát závazkům vůči oprávněným osobám za zákonných a smluvních podmínek.

Pro výpočet náhrady se sečtou všechny pojištěné pohledávky z vkladů oprávněné osoby u družstevní záložny, včetně jejích podílů na účtech vedených pro dva a více spolumajitelů. Podíl spolumajitele účtu je roven zlomku, v jehož čitateli je celková částka na účtu a ve jmenovateli počet spolumajitelů, pokud oprávněné osoby při založení či dispozici s účtem nedoloží jinou výši podílu. Výpočet se provádí v české měně ke dni zahájení plateb, přepočten na českou měnu se provádí podle kurzu devizového trhu vyhlášeného Českou národní bankou ke dni, kdy byla Fondu pojištění vkladů písemně sdělena skutečnost, že družstevní záložna není schopná dostát svým závazkům. Součástí pojištěné pohledávky z vkladu jsou i úroky vypočtené ke dni zahájení plateb. Náhrada se vyplácí v české měně.

Náhrada oprávněné osobě se poskytuje v částce vypočtené podle principu naznačeného výše, nejvýše však v částce odpovídající ekvivalentu padesáti tisíc EUR pro jednu oprávněnou osobu u jedné banky.

Na poskytnutí náhrady za pohledávku z vkladů z Fondu pojištění vkladů nemají nárok osoby, které mají k dotčené bance zvláštní vztah a vlastníci vkladů vzniklých v souvislosti s legalizací výnosů z trestné činnosti, za kterou byly soudem v trestním řízení pravomocně odsouzeny.

Ke dni zahájení výplaty náhrad se snižuje pohledávka oprávněné osoby vůči bance o částku rovnající se jeho právu na náhradu z Fondu pojištění vkladů.

Fond pojištění vkladů se dnem podle zahájení výplaty náhrad stává věřitelem družstevní záložny ve výši práv oprávněných osob banky na plnění z Fondu pojištění vkladů.

Řešení problematiky pojištění vkladů v jinak s družstevními záložnami zcela nesouvisejícím předpise (tedy zákoně o bankách) podle mého názoru není zcela vhodné. Zákon o bankách se o družstevních záložnách vůbec nezmiňuje, jeho aplikace pro spořitelní družstva je tedy podle současné úpravy poněkud matoucí. Proto by v případě jednotlivých ustanovení o pojištění vkladů byla rozhodně vhodná novelizace současného zákona o spořitelních a úvěrních družstvech, která by problematiku pojištění vkladů v

družstevních záložnách přesunula tam, kam patří – tedy do zákona o spořitelních a úvěrních družstvech (byť prakticky ve znění, v jakém se v současné době nachází v zákoně o bankách). Ačkoli tento „přesun“ nepovažuji za nezbytný, měl by jistou logiku.

17. Povinnosti družstevních záložen v oblasti boje proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu

Všechny finanční instituce v České republice podléhají oznamovací povinnosti podle zákona č. 253/2008 Sb. o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů (zákon proti praní špinavých peněz), vůči odboru 24 Ministerstva financí - Finanční analytický útvar, který kontroluje dodržování tohoto zákona a má právo provádět ve finančních institucích šetření. Ministerstvo financí je jediným regulátorem a kontrolním orgánem v oblasti boje proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu (vyjma orgánů činných v trestním řízení).

Tento zákon stanoví finančním institucím celou řadu povinností. Družstevní záložna je například při obchodování povinna provádět identifikaci a kontrolu člena a sledovat, zda jeho jednání nevykazuje znaky podezřelého obchodu a pokud ano, hlásit takové chování Finančnímu analytickému útvaru Ministerstva financí, přičemž musí být na obou stranách vůči členovi zachována povinnost mlčenlivosti.

Identifikací klienta se rozumí první „seznámení“ se členem - v praxi je nový člen obvykle vyzván k předložení občanského průkazu či jiného dokladu totožnosti, ze kterého se zjišťují potřebné osobní údaje. Kromě osobních údajů je u člena obecně zkoumáno, zda jeho chování nebo záměry nejsou podezřelé – například zda se nesnaží jednat pod falešným jménem či za třetí osobu a podobně.

Kontrolou člena se rozumí průběžné sledování, zda jeho jednání není podezřelé. Podezřelým jednáním může být například náhle zvýšený přísun hotovostních vkladů, vysoké objemy obchodů oproti běžným zvyklostem člena či například nabídka protislužeb či přímo úplatků za nestandardní nebo dokonce nedovolené služby a podobně.

Dále družstevní záložna zjišťuje, zda její klient není politicky exponovanou osobou. Obecně lze říci, že za politicky exponované osoby jsou považováni vrcholní představitelé nejen České republiky, ale i všech ostatních států a jejich nejbližší rodinní příslušníci a dále osoby, které jsou s nimi úzce majetkově spjaty.

Další z řady povinností družstevní záložny je uchovávat informace o klientech předepsaným způsobem (obvyklá archivační doba v těchto případech činí deset let).

Hlášení o podezřelém obchodu (či podezřelém chování klienta) je družstevní

záložna povinna podat vždy pokud zjistí, že chování jejího člena je nějakým způsobem nestandardní. Obecně platí, že jde většinou o „planý poplach“ (Finanční analytický útvar uvádí, že pouze ve čtyřech procentech oznámených podezřelých obchodů přistupuje k tomu, že věc předá k prošetření orgánům činným v trestním řízení)⁷. Finanční analytický útvar obvykle podezřelou transakci prověří a věc odloží.

Tak o klientovi, jehož obchod družstevní záložna Finančnímu analytickému útvaru oznámila pro podezřelé zvýšení objemu finančních prostředků na jeho účtu (podezřelé oproti jeho běžným zvyklostem), Finanční analytický útvar může například za pomoci příslušného finančního úřadu zjistit, že uvedené prostředky získal v souladu se zákonem v dědickém řízení. Takový případ je Finančním analytickým útvarem sice odložen, ale dojde k naplnění principu preventivní kontroly. Družstevní záložna nemá žádné možnosti ke zjištění skutečného původu finančních prostředků svého člena, nemůže tedy bez pomoci Finančního analytického útvaru v žádném případě vyloučit, že jde například o příjem získaný z trestné činnosti.

Družstevní záložna musí také vypracovat tak zvaný Systém vnitřních zásad, který formou vnitřního předpisu upravuje postupy vnitřní kontroly a komunikace za účelem naplnění povinností stanovených zákonem proti praní špinavých peněz a s tímto vnitřním předpisem musí seznámit všechny své zaměstnance.

Systém vnitřních je družstevní záložna povinna udržovat v souladu s platnými právními předpisy v oblasti boje proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu. Systém vnitřních zásad (a každá jeho změna) musí být vždy předložen ke kontrole Finančnímu analytickému útvaru Ministerstva financí.

Systém vnitřních zásad je družstevní záložna povinna dodržovat a nejméně jedenkrát ročně vyhodnocovat plnění povinností v oblasti boje proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu.

K provedení zákona č. 253/2008 Sb. o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu byla vydána vyhláška č. 281/2008 Sb. o některých požadavcích na Systém vnitřních zásad, postupů a kontrolních opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu. Tato vyhláška upravuje požadavky na zavedení a uplatňování postupů pro provádění kontroly klienta a stanovování rozsahu kontroly klienta odpovídající riziku legalizace výnosů z trestné činnosti a financování terorismu v závislosti na typu klienta, obchodního vztahu,

---

⁷ Zdroj: Školení finančního analytického útvaru Ministerstva financí pro členy Asociace devizového trhu o způsobu zpracování a implementace Systému vnitřních zásad do vnitřních předpisů společnosti vedené Jiřím Tvrđým, duben 2009

produktu nebo obchodu a metod a postupů pro posuzování rizik, řízení rizik, vnitřní kontrolu a zajišťování kontroly nad dodržováním povinností stanovených zákonem, uplatňovaných v rámci systému vnitřních zásad, postupů a kontrolních opatření.

18. Družstevní záložny versus obchodní společnosti

Obchodní společnosti i družstevní záložny jsou právníckými osobami zapisovanými do obchodního rejstříku. Obvykle se zakládají za účelem podnikání a běžným cílem při jejich provozování je dosahování zisku.

Družstvo (a tedy i družstevní záložna) se od obchodních společností liší zejména tím, že počet členů není uzavřen. Členové mohou přicházet a odcházet, aniž by bylo třeba změny stanov.

Také základní kapitál družstevní záložny je variabilní. Výše základního kapitálu se (na rozdíl od zapisovaného základního kapitálu) může v čase měnit, aniž by tato změna podléhala zápisu do obchodního rejstříku.

Družstevní záložna není obchodní společnost. Obchodní zákoník družstvo charakterizuje jako společenství, čímž dává najevo, že družstvo nemá pouze ziskový účel, ale také funkci sociální. Sociální funkce družstva pomáhá vytvářet vztah členů k družstvu a zájem na jeho činnosti a rozvoji.

Zákon o spořitelních a úvěrních družstvech zdůrazňuje především podnikatelský charakter – při vymezení funkcí záložny i jinde. Sociální funkce družstevní formy je v současné době u družstevních záložen značně podceněna, přestože původní nosnou myšlenkou drobných záložen a úvěrních družstev byla svépomoc.

Základní rozdíl mezi družstvem (družstevní záložnou) a obchodní společností se tak v současné době často stírá. Tomuto přibližování obou forem napomáhá i koncepce obchodního zákoníku, který pro úpravu právních vztahů družstev subsidiárně využívá i ustanovení o obchodních společnostech.

19. Specifika družstevních záložen oproti jiným formám družstev

Vzhledem k tomu, že částečně je úprava obchodního zákoníku shodná pro všechny typy družstev, mají družstevní záložny s jinými družstvy řadu shodných znaků. Níže jsou popsány zejména hlavní rozdíly mezi družstevními záložnami a ostatními družstvy.

Družstevní záložna je zvláštním typem družstva, které upravuje speciální zákon o spořitelních a úvěrních družstvech. Ostatní družstva upravuje obchodní zákoník, který se na družstevní záložny vztahuje jen subsidiárně. Právní úprava družstevních záložen je podrobnější, také stanovy záložny musí upravovat více otázek.

Záložna potřebuje před zápisem do obchodního rejstříku povolení České národní banky k činnosti, družstvo nikoli (družstvo potřebuje jen živnostenské oprávnění, bude-li provozovat živnost ve smyslu živnostenského zákona).

Družstvo může založit pět fyzických osob nebo dvě právnické, záložna musí mít nejméně třicet členů (je přitom lhostejné, zda se jedná o osoby fyzické či právnické).

Členský vklad v záložně nelze převést ani nabýt přechodem (například děděním), zatímco členský vklad v družstvu lze převádět, dědit i dělit.

Základní kapitál družstevní záložny činí minimálně pět st tisíc korun českých (do roku 2000 to ovšem bylo jen sto tisíc korun), družstvu stačí základní kapitál ve výši padesát tisíc korun. Kapitál záložny tvoří ze zákona pouze peněžité vklady, kapitál družstva může být tvořen i nepeněžitými vklady (movité i nemovité věci).

Předmětem podnikání záložny je zejména finanční činnost, družstva většinou provozují podnikání podle živnostenského zákona. Předmět činnosti družstva může být jakýkoli zákonem nezakázaný, tedy nelze například založit „Družstvo nájemných vrahů“ a podobně, jinak však může být škála činností družstva velmi pestrá.

Družstva i družstevní záložny obligatorně zřizují jako své orgány členskou schůzi, představenstvo a kontrolní komisi, záložny navíc musí zřídit také úvěrovou komisi. Družstevní záložna rovněž obligatorně zřizuje rizikový a rezervní fond, přitom družstvo má pouze jeden nedělitelný fond.

Záložna odvádí stejně jako banka poplatky na činnost Fondu pojištění vkladů, který podléhá doзору České národní banky, družstvo tuto povinnost nemá z důvodu

odlišného předmětu činnosti a způsobu fungování.

Záložna musí dodržovat pravidla pro poměr kapitálu a rezerv k aktivům, pravidla likvidity a platební schopnosti, vést bezpečnou úvěrovou politiku (podobně jako banka), družstvo ze své podstaty nic takového nedělá.

V případě družstva je změna právní formy možná, v případě družstevní záložny de lege lata ne. Podobné je to i v případě slučování družstev, kdy je možné jakékoli sloučení či splynutí mezi nimi, mohou se tedy sloučit i družstva s různým předmětem činnosti. Družstevní záložna se smí spojit jen s jinou záložnou.

20. Rozdíl mezi družstevní záložnou a bankou

Ačkoliv družstevní záložna není de lege lata bankou, svojí činností a pravidly hospodaření se bance značně podobá. Přes veškerou podobnost právní úpravy i praktické činnosti obou typů subjektů mezi nimi existují některé zásadní odlišnosti.

Zatímco družstevní záložny jsou upraveny zákonem o spořitelních a úvěrních družstvech, činnost bank reguluje zákon o bankách. Je ovšem třeba poznamenat, že oba zákony se v některých částech shodují, někdy doslovně, například jde-li o princip jednotné licence. Navíc zákon o spořitelních a úvěrních družstvech odkazuje na zákon o bankách v části týkající se pojištění vkladů. Pro oba tyto speciální zákony také platí jako subsidiární předpis obchodní zákoník.

Záložny jsou svou právní formou družstva, banky jsou akciovými společnostmi. Předmět činnosti obou je podobný, spořitelní a úvěrní družstvo však nesmí poskytovat některé bankovní služby, například finanční makléřství nebo investiční služby.

Družstevní záložna je oprávněna poskytovat služby pouze svým členům, banka poskytuje služby svým klientům bez členství. Člen družstevní záložny má proto (alespoň teoreticky) možnost se prostřednictvím účasti a hlasování na členské schůzi podílet na rozhodování a činnosti družstevní záložny, klient banky takovou možnost nemá. Klient banky zato nemá povinnost složit členský vklad ani povinnost uhrazovací, nemá ale ani právo na vypořádací podíl či podíl na zisku.

Orgány družstevní záložny jsou členská schůze, představenstvo, kontrolní komise a úvěrová komise, banka má statutární orgán a dozorčí radu. Záložna obligatorně vytváří rizikový a rezervní fond, banka má povinné minimální rezervy uložené u centrální banky.

V současné době mají družstevní záložny dvě možnosti, jak provádět zúčtování, a to buď pomocí přímého napojení na clearing České národní banky (tento způsob využívá například Fio, družstevní záložna či AKCENTA, spořitelní a úvěrní družstvo). Toto napojení umožňuje nabízet služby internetového bankovníctví a snižuje nákladovost, nebo lze využít sběrného účtu některé komerční banky (většinou Československé obchodní banky, a.s.) – tak to dělá většina spořitelních a úvěrních družstev.

Výše bankovních poplatků, účtovaných bankami klientům za vedení a operace prováděné na běžném účtu je často předmětem sporů mezi bankami a odbornou

veřejností. Družstevní záložny často nabízejí srovnatelné služby levněji než banky, neboť jejich aparát je obvykle štíhlejší. Záložny tak mají méně provozních nákladů a mohou si tedy dovolit poskytovat své služby za menší poplatky než banky.

Je také pravděpodobné, že vzhledem k orientaci na drobné klienty bude družstevní záložna často v jednání se svými členy vstřícnější, než banka ke svým klientům. Družstevní záložna obvykle flexibilněji reaguje na požadavky klientů a je zpravidla schopna klientovi nabízené služby upravit „na míru.“

Úvěrová politika družstevních záložen je orientována na oblasti, do kterých nevstupují banky – jedná se často o úzké oborové specializace, které nejsou banky schopny pokrýt plošně nabízenými službami. Díky individuálnímu přístupu mají družstevní záložny možnost poskytovat úvěry také členům, kteří by v bankách se svou žádostí neuspěli. Družstevní záložna je díky menšímu aparátu rovněž schopna poskytovat úvěry promptně.

Úvěry u družstevních záložen jsou tedy dostupnější členům, kteří se oproti běžným klientům bank jeví jako rizikovější. Toto riziko je vyváženo vyšší úrokovou sazbou, která na druhé straně poskytuje možnost vyššího zhodnocení v rámci vkladových produktů, čímž družstevní záložna získává dostatek kapitálu k profinancování úvěrů.

Zkušenost z devadesátých let minulého století však mnoho možných členů od vkladů finančních prostředků do záložen stále odradí, přestože současná právní úprava je k družstevním záložnám mnohem přísnější nežli na konci minulého století.

Z výše uvedeného by se mohlo zdát, že družstevní záložna představuje pro své členy pouze výhody. Není tomu tak. Pro určitou skupinu subjektů představují služby družstevních záložen skutečně dobrou alternativu. Ovšem družstevní záložny nemohou bankám v žádném případě konkurovat ve škále nabízených služeb. Družstevní záložny některé druhy služeb ze zákona poskytovat nesmí (například investiční služby), záložny však často ani neposkytují veškeré služby, které jim zákon o spořitelních a úvěrních družstvech poskytovat dovoluje. Proč? Souvisí to s jejich strategií nízkých nákladů – čím užší je škála poskytovaných služeb, tím jsou nižší provozní náklady a naopak.

Zhodnocení, zda je výhodnější stát se členem družstevní záložny či klientem banky tedy závisí na tom, jaký typ služeb je od dané instituce požadován.

21. Družstevní záložny působící v České republice

V současné době má na území České republiky uděleno povolení České národní banky k činnosti jako družstevní záložna celkem 17 subjektů. Jsou jimi (v abecedním pořadí):

AKCENTA, spořitelní a úvěrní družstvo

Citfin, spořitelní družstvo

České spořitelní družstvo

Družstevní záložna Kredit

Družstevní záložna PSD

Fio, družstevní záložna

Metropolitní spořitelní družstvo (zkratka MSD)

Moravský Peněžní Ústav - spořitelní družstvo

Peněžní dům, spořitelní družstvo

Podnikatelská družstevní záložna

Spořitelní a úvěrní družstvo Royal Savings and Loans

UNIBON - spořitelní a úvěrní družstvo

Úvěrní družstvo PDW, Praha

Vojenská družstevní záložna

WPB Capital, spořitelní družstvo

1. investiční záložna - spořitelní a úvěrní družstvo

1.TZ, družstevní záložna

Výše uvedená spořitelní a úvěrní družstva mimo Podnikatelské družstevní záložny a Spořitelního a úvěrního družstva Royal Savings and Loans jsou členy Asociace družstevních záložen.

Asociace družstevních záložen

Asociace družstevních záložen (dříve Unie družstevních záložen) byla založena v roce 2001. Cílem Asociace družstevních záložen je spolupráce družstevních záložen při jednotném vystupování ve vztahu k médiím a snaha obnovit důvěru veřejnosti v družstevní záložny.

AKCENTA, spořitelní a úvěrní družstvo

AKCENTA, spořitelní a úvěrní družstvo vznikla v roce 1996 pod názvem Vinohradská vzájemná družstevní záložna. V roce 2009 se Vinohradská vzájemná družstevní záložna začlenila do skupiny AKCENTA. Spolu s tím došlo také ke změně názvu do současné podoby. AKCENTA, spořitelní a úvěrní družstvo se neorientuje na konkrétní skupinu možných klientů, nabízí své služby široké veřejnosti.

Citfin, spořitelní družstvo

Citfin, spořitelní družstvo vzniklo v roce 1999. Specializuje se na firemní klientelu obchodující se zahraničím. To, co podle svého vyjádření tato družstevní záložna svým klientům poskytuje, tedy „nákladová efektivnost poskytovaných služeb, rychlost provádění operací, vysoká odbornost, individuální přístup ke klientům a vstřícnost našich zaměstnanců,⁸ představuje typický příklad fungování družstevní záložny specializované na určitý okruh potencionálních členů. V tomto směru jde v současné době na českém trhu o ojedinělý případ.

České spořitelní družstvo

České spořitelní družstvo vzniklo v roce 2006. Z údajů dostupných na internetových stránkách této záložny se zdá, že v současné době nenabízí širší veřejnosti žádné služby ve smyslu poskytování úvěrů či přijímání vkladů od svých členů.

Fio, družstevní záložna

Fio, družstevní záložna byla založena v roce 1996 a dnes je jednou z největších družstevních záložen v České republice. Nabízí celé spektrum služeb pro své členy,

---

8 Zdroj: <http://www.citfin.cz/cz/o-spolecnosti/o-nas.html>

většinou za nízké nebo nulové poplatky. Fio, družstevní záložna je členem Finanční skupiny Fio, což jí díky ostatním subjektům ve skupině umožňuje získávat i klienty, kteří požadují širší škálu služeb, než může nabízet samostatně fungující družstevní záložna (například obchodování na kapitálových trzích).

Metropolitní spořitelní družstvo

Metropolitní spořitelní družstvo vzniklo v roce 1999. Metropolitní spořitelní družstvo poskytuje svým členům poměrně omezenou škálu vkladových a úvěrových produktů bez užšího zaměření na určitou skupinu možných členů.

Moravský Peněžní Ústav - spořitelní družstvo

Moravský Peněžní Ústav - spořitelní družstvo bylo založeno v roce 1996. Moravský peněžní ústav – spořitelní družstvo patří počtem klientů mezi největší spořitelní družstva v České republice. Moravský peněžní ústav – spořitelní družstvo nabídkou svých služeb způsobem prezentace cílí spíše na drobné klienty (jako ostatně většina družstevních záložen), není ale zaměřen na specializovanou skupinu potenciálních členů.

Peněžní dům, spořitelní družstvo

Peněžní dům, spořitelní družstvo vzniklo v roce 1996. Peněžní dům cílí na skupinu klientů, kteří jsou fyzickými osobami nebo neziskovými organizacemi.

Podnikatelská družstevní záložna

Podnikatelská družstevní záložna vznikla v roce 1996. Patrně je orientována na podnikatelské subjekty, z její internetové stránky však není možné získat bližší informace.

UNIBON - spořitelní a úvěrní družstvo

UNIBON - spořitelní a úvěrní družstvo vzniklo v roce 1996. UNIBON - spořitelní

a úvěrní družstvo provozuje rovněž pobočky v Polské a Slovenské republice a spíše než k malé záložně se blíží alternativě pro široké spektrum drobných klientů bank.

Vojenská družstevní záložna

Vojenská družstevní záložna vznikla v roce 1996. Vojenská družstevní záložna byla původně založena jako oborová družstevní záložna – na profesním principu. Jejími členy se tedy měli stávat především vojáci z povolání, zaměstnanci Ministerstva obrany a jejich rodinní příslušníci. V současné době Vojenská družstevní záložna od profesní specializace upouští a nabízí členství široké veřejnosti.

1. investiční záložna - spořitelní a úvěrní družstvo

1. investiční záložna - spořitelní a úvěrní družstvo vznikla v roce 1999. 1. investiční záložna - spořitelní a úvěrní družstvo se zaměřuje spíše na podnikatelské subjekty.

1.TZ, družstevní záložna

1.TZ, družstevní záložna vznikla v roce 1996. 1.TZ, družstevní záložna není zaměřena na konkrétní skupinu možných klientů, snaží se nabízet služby široké veřejnosti.

Ostatní družstevní záložny

Družstevní záložna Kredit (vznik v roce 1996), Družstevní záložna PSD (vznik v roce 1996), Spořitelní a úvěrní družstvo Royal Savings and Loans (vznik v roce 1999), Úvěrní družstvo PDW, Praha (vznik v roce 1999) ani WPB Capital, spořitelní družstvo (vznik v roce 1999) nemají v současné době samostatné internetové stránky a z dostupných údajů se zdá, že nevyvíjejí významnější činnost.

Z výše uvedeného vyplývá, že při praktickém fungování družstevních záložen skutečně dochází ke značnému odklonu od původní koncepce drobných svépomocných ústavů, jejichž členové jsou nějakým způsobem (ideově, profesně a podobně) provázáni.

22. Úvahy de lege ferenda

Jak již bylo výše uvedeno, dnešní právní úprava družstevních záložen se velice blíží úpravě bank, zejména pokud jde o podmínky obezřetného podnikání, kapitálové přiměřenosti či pojištění vkladů. Hovoří se i o uzákonění možnosti přeměny družstevních záložen na banky. Také de lege ferenda existuje možnost povolit záložnám poskytovat služby i nečlenům. Zastánci této novinky hovoří o zvýšení konkurenceschopnosti, odpůrci o cizorodém a umělém prvku.

V nedávné době byly Parlamentu ČR předloženy dva pozměňovací návrhy, týkající se družstevních záložen. Oba tyto návrhy byly předloženy Asociací družstevních záložen a obecně lze říci, že opět přibližují úpravu činnosti spořitelních a úvěrních družstev úpravě činnosti bank. Výše uvedené pozměňovací návrhy vyšly jako sněmovní tisky č. 498 a 705 a navrhují mimo jiné zrušení uhrazovací povinnosti členů nebo zavedení možnosti převoditelnosti členských práv v družstevní záložně.

Uvažuje se i o legislativním zavedení možnosti transformace družstevních záložen v banky – znamenalo by to mimo jiné nutnost dosáhnout kapitálu pět set milionů korun, přeměnu družstevní formy v akciovou společnost (nutná by byla legislativní změna, která by toto umožnila) a družstevní záložna měnící se v banku by musela požádat o standardní bankovní licenci.

Vzhledem k současné politické situaci je ovšem otázkou, zda a jak rychle mají tyto změny šanci na úspěch.

Poněkud zvláštní je rovněž fakt, že družstevní záložny jsou jako jediný druh družstev upraveny zvláštním zákonem – to je přinejmenším nelogické ve vztahu k ostatním družstvům. Družstevní záložny by měly být upraveny buď v obchodním zákoníku s ostatními družstvy, nebo ještě lépe v samostatném zákoně o družstvech (nebo o družstevnictví). Tento předpis by měl pokud možno vyčerpávajícím způsobem popsat fungování družstev a družstevních záložen, a to odděleně od obchodních společností. Předpis by také obsahoval úpravu pojištění vkladů v družstevních záložnách, která je v současné době řešena odkazem na zákon o bankách.

Nový předpis by pravděpodobně opět obsahoval odkaz na obchodní zákoník – ovšem na rozdíl od současné situace by šlo o obecnou část (ne o právo společností), jednalo by se tedy zejména o základní principy, lhůty a podobně, přičemž při koncepčních změnách obchodního zákoníku by již bylo možné na novou úpravu družstev

pomýšlet (a v ideálním případě vydat oba předpisy současně).

Je pravdou, že v současné ekonomické situaci družstevní záložna není a nemůže být pouze dobrovolným sdružením lidí sloužícím k podpoře hospodaření svých členů. Pouhé spoléhání na entuziasmus jedinců a historické tradice nejsou dostatečnou zárukou správného fungování družstevních záložen. Na druhé straně se domnívám, že František Cyril Kampelík by neviděl rozdíl mezi dnešní družstevní záložnou a malou bankou.

Podle mého názoru by si právní úprava družstevních záložen zasloužila širší novelizaci, která by umožnila vznik dvou různých typů záložen.

První skupina záložen by naplňovala ideu původních „kampeliček“ - jednalo by se o drobná, samosprávná, svépomocná uskupení s omezenou výší poskytovaných úvěrů (řádově deseti tisíce) a omezeným množstvím kapitálu. Mělo by jít o drobná družstva s místní působností, jejichž případný úpadek by neměl vliv na stabilitu sektoru. Pro ty by také mělo význam zjednodušení právní úpravy. Dohled nad nimi by mohla vykonávat naddružstevní organizace obdobná Asociaci družstevních záložen, nad kterou by dozírala Česká národní banka. Kromě dohledu by tato naddružstevní organizace mohla plnit také funkce pomocné, vzdělávací či konzultační – za přiměřené poplatky či příspěvky drobných záložen, které by byly jejími členy. To by umožnilo drobným záložnám zachovat štíhlejší personální aparát, přestože by měly přístup k potřebným informacím.

Otázkou je, zda by tyto „malé“ záložny měly mít omezen celkový počet členů nebo objem vkladů či jestli by členy takových družstevních záložen měly být jen fyzické osoby. Omezení počtu členů podle mého názoru postrádá praktický význam, omezení celkového objemu vkladů i výše vkladů jednotlivých členů by bylo vhodné zejména v případě, že by byly zmírněny podmínky pro hospodaření s členskými vklady.

Naproti tomu by existovaly družstevní záložny s celostátní působností, tvořící konkurenci k bankám, podléhající složitější právní úpravě a dohledu České národní banky. Členský princip by zde byl pouze formální a nebylo by ani nutné jej obligatorně zachovávat. Takové družstevní záložny by měly možnost se v banky přeměnit. Jejich členy by byly fyzické i právnické osoby, počet členů ani objem vkladů by nebyl omezen.

Do doby přijetí nového občanského a obchodního zákoníku ovšem rozhodně nemá smysl novou úpravu spořitelních a úvěrních družstev provádět, neboť je třeba ji s oběma předpisy logicky provázat. Do doby, než budou tyto kodexy přijaty, je tedy pravděpodobné, že se družstevní záložny budou muset spokojit pouze s novelizacemi

zákona o spořitelních a úvěrních družstvech.

Závěr

Družstevní záložny byly od svého vzniku v polovině devatenáctého století fenoménem, který nebylo možné přehlédnout. Staly se jednou z hnacích sil vznikající národní ekonomiky, která se měla stát nezávislou na Rakousko-Uherské monarchii. Na rozdíl od německých bank byly svépomocné, často vlastenecky nebo jinak ideově stmelené družstevní záložny ochotny poskytovat úvěry i drobným rolníkům a živnostníkům, kteří nemohli získat kapitál pro své podnikání jinak, než u lichváře.

V době po vzniku samostatného Československa pomáhaly družstevní záložny získávat tolik potřebný provozní kapitál. Po druhé světové válce však nový, slibný rozvoj záložních ústavů ukončilo zestátnění. V roce 1995 sice záložny s novým zákonem o spořitelních a úvěrních družstvech zažily renesanci, ovšem majetek zabavený v padesátých letech nebyl družstevním záložnám s ohledem na složitost prokazování majetkových vztahů nikdy vrácen. Začínaly tedy opět „na zelené louce.“

Družstevní záložny prošly během posledních let poněkud bouřlivým vývojem, který se negativně podepsal na důvěře české veřejnosti v tyto instituce. S notnou dávkou černého humoru se o situaci družstevních záložen na konci devadesátých let dvacátého století dalo napsat: „Přežijí rok 2000?“ Přesto mají na finančním trhu své místo. Družstevní záložny mají v České republice dlouhou tradici. V polovině devadesátých let se však mnohé z nich kvůli ne zcela jednoznačné legislativě a liknavému přístupu dohledových orgánů ocitly v problémech, které zpravidla končily krachem. Nyní se družstevní záložny snaží získat zpět ztracenou důvěru. To se jim v poslední době docela daří, čemuž nasvědčuje rostoucí zájem veřejnosti, respektive zvyšující se počet klientů a vzrůstající objem vkladů.

Krise sektoru na přelomu tisíciletí rozhodně potvrdila, že regulace družstevních záložen je nezbytná a rozhodně se neobejde bez koncepčně fungujícího dohledu. Zkušenosti z tohoto pro sektor kritického období našly svůj odraz v několika zásadních novelizacích. Podmínky pro zakládání a provozování družstevních záložen byly značně zpřísněny a to zejména ve vztahu k hospodaření družstevních záložen a dohledu nad nimi. Složitostí regulace se právní úprava družstevních záložen značně přiblížila úpravě hospodaření bank, tento směr ve vývoji podpořila i skutečnost, že dohled nad finančním trhem byl sjednocen a ponechán zcela v kompetenci České národní banky. Mimoto, nejen na straně záložen, ale i na straně regulátora lze pozorovat profesionalizaci, není již

takovým problémem získat pro jednotlivé pozice schopné a hlavně zkušené odborníky.

V současné době je značnou překážkou nového rozvoje družstevních záložen komplikovanost právní úpravy, zejména nedůsledně řešená subsidiarita. Odkaz zákona o spořitelních a úvěrních družstvech na obchodní zákoník, který odkazuje z družstev na společnosti, k obchodnímu zákoníku subsidiární občanský zákoník a odkazy zákona o spořitelních a úvěrních družstvech na zákon o bankách (který vůbec nehovoří o záložnách, jen o bankách, například v souvislosti s pojištěním vkladů) – to je značně komplikovaná záležitost, ve které je složité se orientovat a plynou z ní výkladové i aplikační nejasnosti nejen pro laickou veřejnost. Zákon o spořitelních a úvěrních družstvech by si po celé řadě novelizací jistě zasloužil koncepční přepracování a logické provázání nejen s ostatními typy družstev, ale rovněž se subsidiárními právními předpisy, počínaje obchodním zákoníkem.

Koncepce svépomocných institucí vzešla z ekonomických a sociálních podmínek druhé poloviny devatenáctého století. Pro odpověď na otázku, zda ob stojí i nyní je třeba uvážit mnohé. Především je tento sektor ovlivněn právní úpravou, a to nejen českou, ale také evropskou. Dále je jistě třeba zkoumat také společenské a ekonomické poměry. Je velký rozdíl mezi ekonomikou, v níž se úvěrový družstevní sektor mohl plynule rozvíjet a ekonomikou, v níž byl vývoj na řadu let přerušen. V dnešním světě je také třeba počítat s nemalým vlivem médií, jejichž intervence nemusí být vždy jen ku prospěchu věci.

„Kampeličky“ byla společenstva s neuzavřeným počtem členů, která byla zakládána za účelem podpory svých členů prostřednictvím poskytování levného úvěru. Byly reakcí rolníků a drobných živnostníků na vyděračství lichvářů. Nevýdělečné (dnešními slovy neziskové) organizace, zvané kampeličky, byly založeny na dobrovolné práci funkcionářů, poctivém jednání, principech svépomoci, solidarity, demokratického řízení a kontroly, podnikatelské samostatnosti členů a jejich zájmové identifikace s družstvem, která vedla k soudržnosti instituce. Ve své době šlo o moderní institucionální řešení problémů, které před sto padesáti lety ztěžovaly samostatnou podnikatelskou existenci rolníků a řemeslníků. Otázkou zůstává, zda je v dnešní době pro takové instituce na našem trhu místo a v jaké podobě.

Legal Regulation of Credit Unions in the Czech Republic – resumé (English)

This dissertation work enters on legal regulation of credit unions in the Czech Republic with special emphasis to small non-holding type of Credit Unions.

Credit Unions are in Czech legal regulation also called saving and loan cooperatives. This term reflects exactly the substance of the original credit unions, which came into existence in the middle of the nineteenth century. In those times credit unions were small cooperatives of people. Members of credit unions were able to obtain loans from the cooperative which they would never be able to receive from any other entity. This way credit unions contributed to the growth of economy.

After the second world war credit unions were nationalized. Their property was transferred to State savings bank and has never been restituted to credit unions.

In 1995 a new piece of legislation was approved. It was called The Credit Union Act no. 87/1995 in The Collection of Laws of the Czech Republic. After The Credit Union act came into force many Credit Unions were founded. Many people entrusted them all their available capital. Unfortunately the Credit Union Act was of poor quality and the responsible leaders of Credit Unions were unexperienced. There was a huge complex of causes that conduced to colaps of the sector. During this excessive process in the Czech economy the credibility of Credit Unions was considerably disturbed.

After the breakdown legal steps to avoid similar situatuion in the future followed. Many regulations of the European Union were implemented into the Czech legal system and the conditions for founding and functioning of Credit Unions were made more restrictive.

Now, in 2009, after fourteen amendments there are new endeavours to revive the concept of Credit Unions and to reintroduce them to the Czech financial market although the question whether they are viable still remains.

Klíčová slova

Družstevní záložny

Spořitelní a úvěrní družstva

Kampeličky

Key words

Credit Unions

Saving and loan cooperatives

Použitá literatura

Monografie

Bakeš, M. a kol.: Finanční právo, C. H. Beck, Praha, 2006

Bažantová, I.: Družstevní a svépomocné koncepce v českém ekonomickém myšlení, vydala Družstevní asociace ČR, Praha, 2002

Blažek, A.: České spořitelny a záložní spolky dle vzoru Raiffeisenova, nakl. Svépomoc, Praha, 1909

Drdla, M., Rais, K.: Evropská integrace a bankovníctví, nakl. Computer Press, Praha, 1999

Dvořák, P.: Bankovníctví pro bankéře a klienty, Linde, Praha, 2005

Dvořák, T.: Družstevní právo, C. H. Beck, Praha, 2006

Dvořák, T.: Přeměny obchodních společností a družstev, ASPI, Praha, 2008

Hájek, J., Lacina, V.: Od úvěrních družstev k bankovním koncernům, Historický ústav AV ČR, Praha, 1999

Helešic, F.: Družstevní právo v kostce, nakl. Eurolex Bohemia, Praha, 2006

Helešic, F.: Obecné otázky českého a evropského družstevního práva, vydala Družstevní asociace ČR, Praha, 2005

Helešic, F.: První slovník českého družstevního práva, nakl. PROSPEKTUM, Praha, 2002

Hunčová, M.: Družstva a jejich role v tržní ekonomice, Univerzita J. E. Purkyně, Ústí nad Labem, 2006

Kol.: Obchodní právo – Meritum, ASPI, Praha, 2005

Malý, K.: České právo v minulosti, nakl. Orac, Praha, 1995

Půlpánová, S.: Komerční bankovníctví v České republice, VŠE, Praha, 2007

Římalová, O., Holejšovský, J.: Družstva, C. H. Beck, Praha, 1999

Sborník statí a dokumentů ke 160. výročí družstevnictví na území České republiky, vydala Družstevní asociace ČR, Praha, 2006

Smrčka, L.: Vývoj družstevnictví na území ČSFR, Svépomoc, Praha, 1992

Štenglová, I.: Přehled judikatury ve věcech družstev, ASPI, Praha, 2004

Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M.: Obchodní zákoník – komentář, C. H. Beck, Praha, 2006

Rose, P. S.: Peněžní a kapitálové trhy, Victoria Publishing, Praha, 1994

Články

Dubská, D.: Jen každý třináctý, in: Ekonom 24/2000, str. 60

Dubská, D.: Kampeličky – scestí nebo rozcestí?, in: Ekonom 3/2000, str. 28-30

Dvořák, T.: Družstevní záložny de lege lata, in: Ad notam 3,4/2003, str. 51-57

Dvořák, T.: Povaha právního vztahu členů orgánů k obchodním společnostem a družstvům, in: Právní rozhledy 2/2000, str. 58-60

Družstevní záložny, in: Družstevní noviny 14/1995, str. 9

Havránek, M.: Kampeličky – jak dál?, in: Bankovníctví 3/2000, str. 34

Helešic, F.: K nápravě potíží družstevních záložen, in: Právník 7/2000, str. 693-700

Helešic, F.: K zákonné úpravě družstevních záložen, in: Právník 7/2005, str. 772-776

Kampeličky ve světě a u nás, in: Družstevní noviny 11/1995, str. 7-8

Klusoň, V.: Minulost a budoucnost spořitelních a úvěrních družstev, in: Národní hospodářství 10/1995, str. 1-9

Lisse, L.: Družstevní záložna de lege lata a de lege ferenda, in: Právo a podnikání 10/2002, str. 19-25

Mandelík, R.: Způsobila současnou krizi družstevních záložen nedokonalá legislativa? Ne., in: Ekonom 50/1999, str. 31

Myšlenky družstevních záložen v Parlamentu ČR, Družstevní noviny 16/1994, str. 1-2

Naše kampelička, ročník I.-IV.

Proces integrace dohledu schválen, in: Bankovníctví 5/2004, str. 5

Scholz, P.: Dozor, in: Právo a podnikání 10/2003, str. 13

Wawrosz, P.: Nejasná zpráva o kampeličkách, in: Ekonom 3/2000, str. 3

Wawrosz, P.: Ztráta důvěry, in: Ekonom 3/2000, str. 12-14

Zahradník, P: Způsobila současnou krizi družstevních záložen nedokonalá legislativa?

Ano., in: Ekonom 50/1999, str. 31

Zkrachovalé kampeličky – zaplatíme ještě více, in: Euro 8/2002, str. 48

Internetové zdroje

www.asociacedz.cz

www.ceskesporitelnidruzstvo.cz

www.citfin.cz

www.cnb.cz

www.creditas.cz

www.emsd.cz

www.finance.akcenta.eu

www.fio-zalozna.cz/zalozna.itml

www.lidovky.cz

www.mesec.cz

www.mpu.cz

www.peneznidum.cz

www.penezniustav.cz

www.penize.cz

www.portal.justice.cz

www.sfinance.cz

www.unibonsud.cz

www.vojdz.cz

www.wpb.cz

www.zfdz.cz

www.1tz.cz